

ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΤΜΗΜΑ : ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

“ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ”

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΔΗΜΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΜΠΑΖΑΝΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΧΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΓΑΛΙΑΤΣΑΤΟΥ

ΠΑΤΡΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Έννοια Δικαιοπραξίας	4
Είδη Δικαιοπραξιών	5
Προϋποθέσεις έγκυρης δικαιοπραξίας	11
1) Ικανότητα για δικαιοπραξία	11
2) Δήλωση Βουλήσεως	16
3) Συμφωνία Δηλώσεως και Βουλήσεως	18
4) Η μη ύπαρξη ελαττωμάτων στη βούληση	21
α) η Πλάνη	21
β) η Απάτη	26
γ) η Απειλή	71
5) Η Τήρηση Τύπου	74
6) Περιεχόμενο της Δήλωσης Βουλήσεως	76
Ακυρότητα και Ακυρωσία	78
A) Ανυπόστατες Δικαιοπραξίες	78
B) Ανενεργές Δικαιοπραξίες	79
Γ) Άκυρες Δικαιοπραξίες	80
Λόγοι Ακυρότητας	81
Είδη Ακυρότητας	81
Συνέπειες Ακυρότητας	86
Ίαση της Ακυρότητας	87
Επικύρωση της Άκυρης Δικαιοπραξίας	87
Μετατροπή Άκυρης Δικαιοπραξίας σε Έγκυρη	88

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Ακυρώσιμες Δικαιοπραξίες	90
Πως επέρχεται η Ακύρωση	91
Αποτελέσματα Ακυρώσεως	96
Ακύρωση Δικαιοπραξίας λόγω Απάτης	102
Συνέπειες Απάτης	109
Η Απάτη ως λόγος Ακυρώσεως των Δικαιοπραξιών	117

ΕΝΝΟΙΑ

Δικαιοπραξία καλείται η δήλωση της ιδιωτικής βουλήσεως, η οποία συνεπάγεται την παραγωγή έννομου απολέσματος όπως το θέλησε ο δηλών. Σύμφωνα με άλλον ορισμό δικαιοπραξία είναι το σύνολο των πραγματικών περιστατικών μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η δήλωση βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος για τον οποίο επέρχονται έννομα αποτελέσματα, είτε θελημένα από αυτόν, είτε καθορισμένα από το δίκαιο. Από τους παραπάνω ορισμούς συνάγεται ότι την έννοια της δικαιοπραξίας συγκροτούν δύο βασικά στοιχεία: πρώτον η δήλωση της ιδιωτικής βουλήσεως, (συνεπώς η δικαστική απόφαση ή η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος δεν αποτελούν δικαιοπραξία), και δεύτερον, το θελημένο αποτέλεσμα, ότι δηλ. η βούληση που δηλώθηκε απέβλεπε στο συγκεκριμένο αυτό αποτέλεσμα. Το δεύτερο στοιχείο της δικαιοπραξίας, το θελημένο δηλαδή αποτέλεσμα, αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά μεταξύ της δικαιοπραξίας και των Πράξεων δικαίου με στενή έννοια <<Οιονεί δικαιοπραξιών>>, με τις οποίες συμπλέκεται η έννοια των δικαιοπραξιών. Ενώ δηλαδή τα έννομα αποτελέσματα της δικαιοπραξίας επέρχονται γιατί έτσι

3

τα θέλησε αυτός που δικαιοπρακτεί, τα αποτελέσματα των πράξεων δικαίου με στενή έννοια ή <<οιονεί δικαιοπραξιών>>, επέρχονται ανεξάρτητα από τη θέληση του προσώπου, επέρχονται δηλαδή απευθείας από το νόμο. Έτσι, αν π.χ. ειδοποιήσω τον μισθωτή της κατοικίας μου να καταβάλλει το μίσθωμα, η βούλησή μου κατευθύνεται στην είσπραξη του μισθώματος και μόνο. Η ειδοποίηση όμως καθεαυτή είναι πράξη δικαίου με στενή έννοια και από την στιγμή που ειδοποίησα το μισθωτή, αν αυτός δεν καταβάλλει το μίσθωμα, περιέχεται σε υπερημερία με πολλαπλές περαιτέρω συνέπειες γι' αυτόν, όπως π.χ. πληρωμή τόκων, αύξηση ευθύνης κ.λ.π., χωρίς όμως τα επιπλέον αυτά αποτελέσματα να ήταν στις προθέσεις μου όταν δήλωνα την βούλησή μου.

B) ΕΙΔΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ

Οι δικαιοπραξίες διακρίνονται σε είδη με βάση ορισμένα κριτήρια.

I) Με κριτήριο τον αριθμό των προσώπων που μετέχουν στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας σε:

α) Μονομερείς δικαιοπραξίες είναι αυτές που περιέχουν τη δήλωση βουλήσεως ενός μόνο προσώπου. Οι μονομερείς δικαιοπραξίες διακρίνονται σε εκείνες που η δήλωση βουλήσεως

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

απαιτείται να περιέλθει στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται και οι οποίες ονομάζονται απευθυντές ή ληψιδεείς όπως π.χ. η καταγγελία συμβάσεως εργασίας, και σε εκείνες που η έννομη συνέπεια επέρχεται χωρίς να απαιτείται η δήλωση βουλήσεως να περιέλθει στο πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται και οι οποίες ονομάζονται μη απευθυντές ή μη ληψιδεείς δικαιοπραξίες όπως π.χ. η διαθήκη.

B) Πολυμερείς δικαιοπραξίες είναι αυτές που περιέχουν δήλωση βουλήσεως περισσότερων προσώπων. Αυτές διακρίνονται σε συμβάσεις, συνδικαιοπραξίες και συλλογικές πράξεις.

Bα) Συμβάσεις είναι οι δικαιοπραξίες που περιέχουν δηλώσεις βουλήσεως δύο ή περισσότερων προσώπων οι οποίες συμπίπτουν ως προς το επιδιωκόμενο έννομο αποτέλεσμα, Συνηθέστερη περίπτωση είναι η ύπαρξη αντιτιθέμενων συμφερόντων στους συμβαλλόμενους όπως π.χ. στη σύμβαση πωλήσεως. Οι συμβάσεις είναι ο κυριότερος τύπος πολυμερών δικαιοπραξιών.

Bβ) Συνδικαιοπραξίες είναι οι δικαιοπραξίες που περιέχουν δηλώσεις βουλήσεως δύο ή περισσότερων προσώπων, οι οποίες κινούνται παράλληλα προς την ίδια κατεύθυνση, π.χ. υιοθεσία από τους δύο συζύγους.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Βγ) Συλλογικές πράξεις είναι οι δηλώσεις βουλήσεως πολυμελών οργάνων π.χ. απόφαση συνέλευσης μελών σωματείου.

2) Με κριτήριο το περιεχόμενο και το σκοπό των δικαιοπραξιών διακρίνονται σε:

α) Δικαιοπραξίες εν ζωή και αιτία θανάτου

Δικαιοπραξίες εν ζωή είναι εκείνες που δημιουργούν έννομα αποτελέσματα όσο ακόμα ζουν οι δικαιοπρακτούντες. Δικαιοπραξίες αιτία θανάτου είναι εκείνες που δημιουργούν έννομα αποτελέσματα μετά τον θάνατο του δικαιοπρακτούντος. Δικαιοπραξία αιτία θανάτου είναι μόνο η διαθήκη, ενώ όλες οι άλλες δικαιοπραξίες εν ζωή.

β) Δικαιοπραξίες περιουσιακού και προσωπικού δικαίου

Οι δικαιοπραξίες περιουσιακού δικαίου ρυθμίζουν θέματα περιουσιακών σχέσεων π.χ. πώληση, ενώ οι δικαιοπραξίες προσωπικού δικαίου αφορούν το πρόσωπο του δικαιοπρακτούντος π.χ. γάμος.

3) Με κριτήριο τον απαιτούμενο από το νόμο τύπο για τη εγκυρότητα της δικαιοπραξίας σε:

Δικαιοπραξίες τυπικές και άτυπες

Τυπικές είναι οι δικαιοπραξίες όταν για την εγκυρότητά τους ο νόμος απαιτεί συγκεκριμένο τύπο π.χ. συμβολαιογραφικό

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

έγγραφο για την μεταβίβαση ακινήτων (άρθρ. 369 Α.Κ.) που αν δεν τηρηθεί η δικαιοπραξία είναι άκυρη (άρθρ. 158 παρ. 1 Α.Κ.) ενώ άτυπες είναι οι δικαιοπραξίες όταν ο νόμος δεν απαιτεί τύπο. Ο αστικός κώδικας καθιερώνει το άτυπο των δικαιοπραξιών (άρθρ. 158).

4) Με κριτήριο το επιδιωκόμενο έννομο αποτέλεσμα σε:

Δικαιοπραξίες υποσχετικές και δικαιοπραξίες εκποιητικές.

Υποσχετικές δικαιοπραξίες είναι εκείνες με τις οποίες δημιουργείται υποχρέωση για παροχή π.χ. σύμβαση πώλησεως, ενώ εκποιητικές δικαιοπραξίες είναι εκείνες με τις οποίες επέρχεται άμεσα η μεταβολή (μετάθεση), κατάργηση, αλλοίωση ή επιβάρυνση) δικαιώματος π.χ. η μεταβίβαση κυριότητας πράγματος. Η διάκριση των δικαιοπραξιών σε υποσχετικές και εκποιητικές δεν ταυτίζεται με την διάκριση των δικαιοπραξιών σε ενοχικές και εμπράγματες. Ενοχικές είναι οι δικαιοπραξίες με τις οποίες συνιστάται, αλλοιούται, μετατίθεται ή καταργείται ενοχικό δικαίωμα, ενώ εμπράγματες είναι οι δικαιοπραξίες με τις οποίες συνιστάται, αλλοιούται, μετατίθεται ή καταργείται εμπράγματο δικαίωμα.

5) Με κριτήριο το αν περιέχουν περιουσιακή μετακίνηση σε:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Δικαιοπραξίες που περιέχουν επίδοση και δικαιοπραξίες που δεν περιέχουν επίδοση.

Δικαιοπραξίες που περιέχουν επίδοση είναι εκείνες με τις οποίες πραγματοποιείται περιουσιακή μετακίνηση που συνιστά αύξηση του ενεργητικού για τον αποκτώντα. Με άλλα λόγια, όλες οι δικαιοπραξίες με τις οποίες προσπορίζεται σε κάποιον περιουσιακό όφελος περιέχουν επίδοση.

6) Με κριτήριο την ύπαρξη αντιπαροχής στην παροχή που αποτελεί αντικείμενο της δικαιοπραξίας σε:

Επαχθείς και χαριστικές δικαιοπραξίες

Επαχθείς δικαιοπραξίες είναι εκείνες στις οποίες η παροχή του ενός συνοδεύεται από αντιπαροχή (αντάλλαγμα), του άλλου (π.χ. πώληση, έντοκο δάνειο) ενώ χαριστικές δικαιοπραξίες είναι εκείνες στις οποίες η παροχή του ενός δεν συνδέεται με αντιπαροχή του άλλου (π.χ. δωρεά, άτοκο δάνειο, χρησιδάνειο). Η διάκριση αυτή των δικαιοπραξιών αναφέρεται σε δικαιοπραξίες που περιέχουν επίδοση.

7) Με κριτήριο την ύπαρξη αιτίας ως απαραίτητου στοιχείου για την παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων των δικαιοπραξιών σε:

Αιτιώδεις και αναιτιώδεις δικαιοπραξίες.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Αιτιώδεις δικαιοπραξίες είναι εκείνες, που η ισχύς τους εξαρτάται από την ύπαρξη και το κύρος της αιτίας π.χ. μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου. Αναιτιώδεις ή αφηρημένες δικαιοπραξίες είναι εκείνες που παράγουν έννομα αποτελέσματα ανεξάρτητα από την ύπαρξη και το κύρος της αιτίας π.χ. άφεση χρέους, εκχώρηση απαιτήσεως. Ως αιτία για τη διάκριση αυτή των δικαιοπραξιών θεωρείται ο επιδιωκόμενος συναλλακτικός σκοπός και όχι το κίνητρο που ωθεί τους συμβαλλόμενους.

Γ) ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΓΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Για να είναι έγκυρες οι δικαιοπραξίες απαιτείται η συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

1) Η ικανότητα για δικαιοπραξία 2) Η δήλωση βουλήσεως
3) Η συμφωνία δηλώσεως και βουλήσεως 4) Η μη ύπαρξη ελαττωμάτων στη βούληση 5) Η τήρηση τύπου, εφόσον τούτο απαιτείται 6) Περιεχόμενο της δηλώσεως βουλήσεως σύμφωνο με το νόμο.

1) ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Έννοια

Ικανότητα για δικαιοπραξία ή δικαιοπρακτική ικανότητα είναι η ικανότητα του προσώπου να αποκτά δικαιώματα και υποχρεώσεις με τη δήλωση βουλήσεώς του.

Η δικαιοπρακτική ικανότητα δεν πρέπει να συγχέεται με την ικανότητα δικαίου, δηλαδή την ικανότητα του προσώπου να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, διότι για παράδειγμα ικανότητα δικαίου έχει και ο κυοφορούμενος, ενώ δεν έχει δικαιοπρακτική ικανότητα.

ΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Πλήρως ικανοί για δικαιοπραξία είναι όσοι συμπλήρωσαν το 18ο έτος της ηλικίας τους και είναι ώριμοι πνευματικά και ψυχικά υγιείς.

ΑΝΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Ανίκανοι για δικαιοπραξία είναι:

α) όποιος δεν έχει συμπληρώσει το 10ο έτος της ηλικίας του και

β) όποιος βρίσκεται σε δικαστική ή σε νόμιμη απαγόρευση.

• Σε δικαστική απαγόρευση υποβάλλεται:

1. Όποιος αδυνατεί να φροντίζει τον εαυτό του ή την περιουσία του επειδή πάσχει από μόνιμη πνευματική ασθένεια που αποκλείει την χρήση του λογικού.

2. Όποιος αδυνατεί να φροντίζει τον εαυτό του ή την περιουσία του επειδή πάσχει από σωματική αναπηρία, ιδίως επειδή έχει γεννηθεί κουφός ή τυφλός ή άλαλος.

• Σε νόμιμη απαγόρευση ευρίσκεται όποιος καταδικάστηκε για κακούργημα αφότου η απόφαση γίνει τελεσίδικη και όσο διαρκεί η ποινή.

ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΑ ΙΚΑΝΟΙ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Περιορισμένα ικανοί για δικαιοπραξία είναι:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

α) Οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το 10 έτος της ηλικίας τους και οι οποίοι είναι ικανοί για δικαιοπραξία, από την οποία αποκτούν απλώς και μόνο έννομο όφελος.

β) Οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το 14^ο έτος της ηλικίας τους μπορούν να διαθέτουν ελεύθερα κάθε τι που κερδίζουν από την προσωπική τους εργασία ή που τους δόθηκε για να το χρησιμοποιούν ή για να το διαθέτουν ελεύθερα.

γ) Οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το 15^ο έτος της ηλικίας τους μπορούν, με την γενική συναίνεση των προσώπων που ασκούν την επιμέλεια τους, να συνάψουν σύμβαση εργασίας ως εργαζόμενοι.

δ) Οι έγγαμοι ανήλικοι μπορούν να επιχειρούν μόνοι τους κάθε δικαιοπραξία απαραίτητη για να συντηρούν ή να βελτιώνουν την περιουσία τους ή για να ανιμετωπίζουν τις ανάγκες της προσωπικής τους συντήρησης και εκπαίδευσης, καθώς και τις τρέχουσες ανάγκες της οικογένειάς τους. Μπορούν επίσης: 1. να εκμισθώνουν μόνοι τους τα ακίνητά τους, αστικά, ή αγροτικά, το πολύ για μια εξαετία 2. να εισπράττουν μόνοι τους εισοδήματα από την περιουσία τους. 3. να διεξάγουν μόνοι τους κάθε δίκη σχετική με τις παραπάνω δικαιοπραξίες.

ε) Όποιοι βρίσκονται σε δικαστική αντίληψη.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Σε δικαστική αντίληψη υποβάλλεται:

1. Όποιος είναι σε κατάσταση διαφορουμένων φρένων εξαιτίας πνευματικής ασθένειας που δεν αποκλείει εντελώς την χρήση του λογικού.
2. Όποιος βρίσκεται σε μερική αδυναμία να φροντίζει τον εαυτό του και τις υποθέσεις του εξαιτίας σωματικής αναπηρίας του, ιδίως επειδή είναι κουφός ή τυφλός ή άλαλος.
3. Όποιος από ασωτεία εκθέτει σε κίνδυνο στέρησης τον εαυτό του ή την οικογένειά του.
4. Όποιος από συνήθεια μέθης ή τοξικομανία αδυνατεί να φροντίζει τις υποθέσεις του ή θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια άλλων.

Τα πρόσωπα με περιορισμένη ικανότητα είναι ικανά να επιχειρήσουν δικαιοπραξία μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος ή μόνο με τους όρους που τάσσει ο νόμος. Έτσι:

α) οι ανήλικοι μπορούν να συνάψουν γάμο με απόφαση του δικαστηρίου, αν η τέλεση του γάμου επιβάλλεται από σπουδαίους λόγους.

β) οι ανήλικοι που συμπλήρωσαν το 16^ο έτος της ηλικίας τους συναινούν ενώπιον του δικαστηρίου για την υιοθέτηση τους.

Οι ευρισκόμενοι σε κατάσταση δικαστικής αντίληψης μπορούν να επιχειρήσουν κάθε δικαιοπραξία, όμως για την έγκυρη

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

κατάρτιση ορισμένων δικαιοπραξιών που ορίζονται στο νόμο απαιτείται συναίνεση του αντιλήπτορα διότι σε αντίθετη περίπτωση αυτές είναι άκυρες.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Η δήλωση βουλήσεως από ανίκανο για δικαιοπραξία είναι άκυρη.

ΣΧΕΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ

Άκυρη είναι και η δήλωση βουλήσεως άρα και η δικαιοπραξία, εκείνου που έχει μεν γενική δικαιοπρακτική ικανότητα, αλλά κατά το χρόνο που έγινε η δήλωση βουλήσεως δεν είχε συνείδηση των πράξεων του ή δεν είχε τη χρήση του λογικού επειδή έπασχε από πνευματική ασθένεια.

2) ΔΗΛΩΣΗ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Δήλωση βουλήσεως είναι συμπεριφορά του προσώπου που εκφράζει τη βούληση του με σκοπό να την καταστήσει γνωστή.

Η δήλωση βουλήσεως μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή. Ρητή είναι η δήλωση βουλήσεως που συντελείται ευθέως με λόγια ή πράξεις. Σιωπηρή είναι η δήλωση βουλήσεως όταν συνάγεται έμμεσα και συμπερασματικά. Η δήλωση βουλήσεως συνήθως είναι ρητή. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος απαιτεί να είναι ρητή. Η

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δήλωση βουλήσεως που δεν απαιτείται να απευθύνεται σε κάποιο άλλο πρόσωπο λέγεται μη απευθυντέα (ή μη ληψιδεής) π.χ. διαθήκη, προκήρυξη. Η μη απευθυντέα δήλωση βουλήσεως θεωρείται ότι έχει συντελεσθεί από τη στιγμή της εξωτερικεύσεως δια του νόμιμου τύπου. Η δήλωση βουλήσεως που απαιτείται να απευθυνθεί σε άλλο πρόσωπο λέγεται απευθυντέα (ή ληψιδεής).

Στην απευθυντέα δήλωση βουλήσεως γεννάται θέμα σχετικά με το πότε αυτή έχει συντελεσθεί.

Διατυπώθηκαν σχετικά τέσσερις θεωρίες:

α) Θεωρία της εκδηλώσεως ή εξωτερικεύσεως: από τη στιγμή που εξωτερικεύτηκε π.χ. διατυπώθηκε γραπτώς η δήλωση βουλήσεως.

β) Θεωρία της αποστολής: από τη στιγμή της με οποιοδήποτε μέσον αποστολής του εγγράφου που περιέχει τη δήλωση βουλήσεως.

γ) Θεωρία της λήψεως: από τη στιγμή που ελήφθη από το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται. Αυτή τη θεωρία δέχεται ο αστικός κώδικας.

δ) Θεωρία της γνώσεως: από τη στιγμή που το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται λάβει γνώση της δήλωσης βουλήσεως .

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Η δήλωση βουλήσεως που έγινε προς πρόσωπο που δεν είχε την ικανότητα για δικαιοπραξία, είναι άκυρη.

Επίσης, άκυρη είναι η δήλωση βουλήσεως που έγινε προς πρόσωπο που δεν είχε τη στιγμή εκείνη συνείδηση των πράξεων του ή που εστερείτο τη χρήση του λογικού από πνευματική ασθένεια καθώς και προς πρόσωπο με περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα, αν αυτό δεν είχε ικανότητα για τη δικαιοπραξία στην οποία η δήλωση αποσκοπούσε.

3) ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΔΗΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Η δήλωση πρέπει να ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο της βουλήσεως. Όταν το περιεχόμενο της δήλωσης δεν συμφωνεί με εκείνο της βουλήσεως τότε έχουμε διάσταση δηλώσεως και βουλήσεως.

Η διάσταση αυτή μπορεί να είναι εκούσια ή ακούσια.

Εκούσια διάσταση έχουμε όταν η διάσταση δηλώσεως είναι σε γνώση του δηλούντος ενώ ακούσια αντίθετα όταν εκείνος που κάνει τη δήλωση βουλήσεως αγνοεί την παραπάνω διάσταση.

Χαρακτηριστική περίπτωση εκούσιας διάστασης δηλώσεως και βουλήσεως είναι η εικονική δικαιοπραξία.

ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑ

Εικονική είναι η δήλωση βουλήσεως που δεν έγινε στα σοβαρά, παρά μόνο φαινομενικά.

Η εικονική δικαιοπραξία είναι άκυρη. Η εικονικότητα δεν βλάπτει εκείνον που συναλλάχθηκε αγνοώντας την. Η εικονικότητα είναι απαράδεκτη σε δικαιοπραξίες που αφορούν τη δημόσια τάξη (π.χ. γάμος). Αν κάτω από την εικονική δικαιοπραξία καλύπτεται άλλη, η εικονική είναι μεν άκυρη, η κρυπτόμενη όμως άλλη δικαιοπραξία είναι έγκυρη αν τα μέρη την ήθελαν και συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύσταση της π.χ. οι συμβαλλόμενοι θέλουν να καταρτίσουν δωρεά αλλά την εμφανίσουν ως πώληση πράγματος. Η πώληση είναι άκυρη, αλλά η δωρεά, αν συντρέχουν οι όροι που απαιτούνται για τη σύσταση της είναι έγκυρη.

Η εικονικότητα πρέπει να διακρίνεται από τον αστεϊσμό και την καταπιστευτική δήλωση.

α) Η δήλωση βουλήσεως που έγινε προφανώς χωρίς σοβαρή πρόθεση αλλά για αστεϊσμό δεν παράγει έννομα αποτελέσματα, π.χ. ο καθηγητής δηλώνει στον σπουδαστή για την κατανόηση του μαθήματος του αστικού δικαίου ότι του πωλεί το αυτοκίνητό του.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

β) Η καταπιστευτική δήλωση είναι αληθινή και σπουδαία δήλωση βουλήσεως με την οποία μεταβιβάζονται περισσότερα δικαιώματα απ' όσα θα ήταν απαραίτητα για τους σκοπούς της συναλλαγής . Π.χ. ο Α οφείλει στον Β δάνειο 1.000.000 δραχ. Για την εξασφάλιση της απαιτήσεως του Β, ο Α του μεταβιβάζει την κυριότητα του ακινήτου του με τη συμφωνία, μετά την εξόφληση του δανείου να του αναμεταβιβάσει την κυριότητα του ακινήτου.

4) Η ΜΗ ΥΠΑΡΞΗ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΒΟΥΛΗΣΗ

Η δήλωση ενδέχεται να οφείλεται σε ελαττωματική διαδικασία της παραγωγής της βουλήσεως, λόγω επιδράσεως εξωτερικών και εσωτερικών καταστάσεων.

Τέτοιες περιπτώσεις ελαττωματικού σχηματισμού της βουλήσεως είναι: α) η πλάνη, β) η απάτη και γ) η απειλή.

α) Η ΠΛΑΝΗ

1. Έννοια και διακρίσεις της πλάνης: Πλάνη είναι η εσφαλμένη γνώση ή η (μη συνειδητή) άγνοια της πραγματικότητας, με αποτέλεσμα να υπάρχει διάσταση μεταξύ της πραγματικότητας και της παράστασης που έχει γι' αυτήν ο πλανώμενος. Ως πραγματικότητα νοούνται τα διάφορα αντικείμενα και οι ιδιότητές τους, καθώς και τα διάφορα γεγονότα, σχέσεις και ανθρώπινες πράξεις, ανεξάρτητα από το αν ανάγονται στο παρελθόν, στο παρόν ή στο μέλλον.

Η πλάνη διακρίνεται : α) Σε πλάνη στη δήλωση , όταν η δήλωση βουλήσεως δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό περιεχόμενο της βουλήσεως του δηλούντος, δηλαδή όταν υπάρχει ακούσια διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως και β) σε πλάνη στη βούληση (ή πλάνη ως προς τα παραγωγικά αίτια της

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

βουλήσεως), όπου δεν υπάρχει διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως αλλά απλώς σχηματίστηκε βούληση που δεν θα σχηματιζόταν αν δεν είχε εμφιλοχωρήσει η πλάνη.

2. Ακυρωσία λόγω πλάνης στη δήλωση: α) Προϋποθέσεις: Προϋποθέσεις του ακυρωσίμου της δικαιοπραξίας κατά την ΑΚ 140 αποτελούν η ύπαρξη πλάνης στη δήλωση κατά τον χρόνο κατάρτισης της δικαιοπραξίας και το ουσιώδες της πλάνης.

β) Πλάνη εν τη δηλώσει: Πλάνη στη δήλωση υπάρχει όταν, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η δήλωση βρίσκεται ακουσίως σε διάσταση με τη βούληση του δηλούντος. Πλάνη στη δήλωση υπάρχει στις εξής περιπτώσεις: α) Όταν υφίσταται διάσταση ανάμεσα στην πράξη και στη βούληση της πράξης, όταν δηλαδή ο δηλών από πλάνη χρησιμοποιεί εσφαλμένως τα δηλωτικά της βουλήσεως του μέσα. β) Όταν υφίσταται διάσταση μεταξύ δηλώσεως και δικαιοπρακτικής βουλήσεως, δηλαδή όταν ο δηλών από πλάνη προβαίνει σε δήλωση βουλήσεως ορισμένου περιεχομένου, ενώ δεν θέλει το περιεχόμενο αυτό της δικαιοπρακτικής δηλώσεως. Αυτή η πρώτη περίπτωση αποτελεί τη συνηθέστερη μορφή πλάνης. Εδώ υπάγονται αα) Η πλάνη ως προς την ταυτότητα προσώπου ή αντικειμένου ββ) η πλάνη ως προς τον

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

υπολογισμό, μόνον όμως αν ο υπολογισμός περιλήφθηκε στη δήλωση βουλήσεως.

γ) Ουσιώδης πλάνη: Σύμφωνα με την ΑΚ 141 η πλάνη είναι ουσιώδης, όταν αναφέρεται σε σημείο τόσο σπουδαίο για την όλη δικαιοπραξία ώστε, αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι καθιερώνονται δύο κριτήρια, ένα αντικειμενικό και ένα υποκειμενικό, για να κριθεί αν η πλάνη είναι ουσιώδης.

α) Σύμφωνα με το αντικειμενικό κριτήριο, για να είναι η πλάνη ουσιώδης πρέπει να αναφέρεται σε σημείο που να έχει σπουδαιότητα για την όλη δικαιοπραξία, έτσι ώστε να αποτρέπεται η ακύρωση της δικαιοπραξίας για πλάνη σχετικώς με παρεπόμενα και επουσιώδη σημεία.

β) Σύμφωνα με το υποκειμενικό κριτήριο η πλάνη είναι ουσιώδης, αν ο δικαιοπρακτών δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία εφόσον γνώριζε την πραγματικότητα σε σχέση με το αντικειμενικώς σπουδαίο στοιχείο. Αυτό σημαίνει, ότι θα αναζητηθεί η υποθετική βούληση του συγκεκριμένου δικαιοπρακτούντος.

3) Πλάνη στη βούληση ή ως προς τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως: Πλάνη στη βούληση υπάρχει, όταν η δήλωση βουλήσεως ανταποκρίνεται στη βούληση του δικαιοπρακτούντος,

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αλλά η τελευταία έχει σχηματισθεί ελαττωματικά λόγω της εσφαλμένης γνώσης ή άγνοιας της πραγματικότητας.

4) Η πλάνη ως προς τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος: α) Ο κανόνας της ΑΚ 142: Εξαίρεση στον κανόνα της ΑΚ 143 αποτελεί η ΑΚ 142, η οποία προβλέπει ότι η πλάνη που αναφέρεται σε ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος θεωρείται ουσιώδης, αν κατά την συμφωνία των μερών ή με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη οι ιδιότητες αυτές είναι τόσο σπουδαίες για την όλη δικαιοπραξία, ώστε αν το πρόσωπο γνώριζε την πραγματική κατάσταση, δεν θα επιχειρούσε τη δικαιοπραξία.

β) Το αντικειμενικό κριτήριο: Σύμφωνα με το αντικειμενικό κριτήριο η πλάνη είναι ουσιώδης, αν αναφέρεται σε ιδιότητα του προσώπου ή του πράγματος, η οποία είναι σπουδαία για όλη τη συγκεκριμένη δικαιοπραξία. Το αν η ιδιότητα είναι σπουδαία κρίνεται με βάση είτε την συμφωνία των μερών είτε την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Η συμφωνία των μερών μπορεί να είναι ρητή ή σιωπηρή ή και να συνάγεται από τις διαπραγματεύσεις.

γ) Το υποκειμενικό κριτήριο: Το υποκειμενικό κριτήριο είναι η σπουδαιότητα που έχει και για τον συγκεκριμένο δικαιοπρακτούντα η ιδιότητα, που κρίθηκε σύμφωνα με το αντικειμενικό κριτήριο σπουδαία, έτσι ώστε αυτός δεν θα

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

επιχειρούσε τη δικαιοπραξία, αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση. Εν προκειμένω ισχύουν όσα αναφέρθηκαν για το υποκειμενικό κριτήριο, όπως αυτό ρυθμίζεται στην ΑΚ 141.

5) Αποκλεισμός του: Όταν η πλάνη είναι ουσιώδης, η δικαιοπραξία είναι σύμφωνα με την ΑΚ 140 ακυρώσιμη. Όμως, το δικαίωμα ακύρωσεως αποκλείεται στις περιπτώσεις που προβλέπει η ΑΚ 144.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ΑΚ 144 αρ1 η ακύρωση της δικαιοπραξίας αποκλείεται, αν ο άλλος δέχεται τη δήλωση της βουλήσεως όπως την εννοεί ο πλανώμενος, γιατί σ' αυτή την περίπτωση αίρεται κατ' αποτέλεσμα το στοιχείο της διάστασης δήλωσης και βούλησης. Επίσης, σύμφωνα με την ΑΚ 144 αρ 2 η ακύρωση αποκλείεται, αν αντιβαίνει στη (συναλλακτική) καλή πίστη.

6) Υποχρέωση ανόρθωσης της ζημιάς που προκλήθηκε από την ακύρωση: Εάν ο πλανηθείς ακυρώσει τη δήλωση βουλήσεως, διαψεύδει την εμπιστοσύνη του δέκτη της δηλώσεως. Αυτή η διάψευση της εμπιστοσύνης μπορεί να συνεπάγεται διάφορες ζημιές. Όμως η υποχρέωση αυτή αποζημιώσεως υφίσταται περιορισμούς προς δύο κατευθύνσεις:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

α) Κατά την ΑΚ 145 παρ. 1 το διαφέρον εμπιστοσύνης που οφείλεται δεν μπορεί να <<υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία β) Κατά την ΑΚ 145 παρ. 2 η υποχρέωση για αποζημίωση αποκλείεται, αν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη.

7) Εσφαλμένη διαβίβαση δηλώσεως: Σύμφωνα με την ΑΚ 146 αν η δήλωση βουλήσεως διαβιβάσθηκε λανθασμένα, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για την πλάνη. Επομένως η ΑΚ 146 εφαρμόζεται, όταν ο δηλών χρησιμοποιεί για τη διαβίβαση της δηλώσεως του ενδιάμεσο τρίτο πρόσωπο, το οποίο ονομάζεται <<άγγελος>>.

II Η ΑΠΑΤΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1) Σύμφωνα με την ΑΚ 147 εδ. α' όποιος παρασύρθηκε με απάτη σε δήλωση βουλήσεως, έχει δικαίωμα να ζητήσει να ακυρωθεί η δικαιοπραξία. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι απάτη είναι η δόλια παραπλάνηση άλλου σε δήλωση βουλήσεως. Συνεπώς, προϋποθέσεις της απάτης είναι: α) Να έχει παραπλανηθεί ο δηλών β) η παραπλάνηση αυτή να είναι δόλια και γ) να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παραπλάνησης και δήλωσης βουλήσεως.

2) Παραπλάνηση του δηλούντος: Παραπλάνηση συνιστά συμπεριφορά, με την οποία προκαλείται στον δηλούντα πλάνη ή ενισχύεται ή διατηρείται η πλάνη στην οποία ήδη βρίσκεται ο ίδιος. Η παραπλάνηση μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, όπως με την παράσταση ψευδών γεγονότων (παρελθόντων, παρόντων ή μελλόντων) - που μπορούν να επηρεάσουν τη βούληση του δηλούντος - ως αληθινών, με ατελή ανακοίνωση αληθινών περιστατικών με απόκρυψη ή αποσιώπηση των αληθινών κ.λ.π. Στη τελευταία περίπτωση υπάρχει απάτη, μόνο όταν ο αποσιωπών έχει υποχρέωση να αποκαλύψει την αλήθεια. Τέτοια υποχρέωση μπορεί να υπάρχει είτε από τον νόμο (π.χ. ΑΚ 303, 304, 456, 519) όπως όταν τα μέρη τελούν σε ιδιαίτερη σχέση, ή το είδος της σύμβασης επιβάλλει σ' αυτά υποχρέωση πίστεως (προσωπική εταιρεία, ασφαλιστική σύμβαση, σύμβαση εργασίας: π.χ. νυχτοφύλακας που προσλαμβάνεται σε εργοστάσιο οφείλει να δηλώσει το ποινικό του μητρώο, ακόμη και αν δεν του ζητείται).

Δεν συνιστούν όμως παραπλάνηση οι απλές διαφημίσεις και οι έπαινοι.

Για να υπάρχει απάτη, δεν απαιτείται η πλάνη που προκαλείται από την παραπλάνηση να είναι ουσιώδης, αλλά αρκεί και η δημιουργία, ενίσχυση ή διατήρηση επουσιώδους πλάνης. Αν

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

η πλάνη είναι ουσιώδης, τότε θα είναι δυνατή η ακύρωση της δικαιοπραξίας και λόγω πλάνης.

3) Η παραπλάνηση να είναι δόλια: Πρέπει δηλαδή ο εξαπατήσας να είχε πρόθεση να παραπλανήσει τον δηλούντα γνωρίζοντας ο ίδιος το ψευδές των γεγονότων που παρουσίασε ως αληθή ή την υποχρέωσή του να ανακοινώσει στοιχεία, τα οποία τελικά απέκρυψε ή παραποίησε. Επομένως απαιτείται δόλος (έστω και ενδεχόμενος) και δεν αρκεί αμέλεια. Ο δόλος πρέπει να τείνει στη διατύπωση ορισμένης δήλωσης βουλήσεως από το πρόσωπο του οποίου επιχειρείται η εξαπάτηση, ενώ δεν απαιτείται ο εξαπατών να επιδιώκει την κτήση παράνομου περιουσιακού οφέλους (όπως απαιτεί η Π.Κ. 386). Επίσης δεν είναι απαραίτητη για την ύπαρξη απάτης, κατά την κρατούσα γνώμη, ικανότητα προς καταλογισμό (αυτή απαιτείται στη θεμελίωση ευθύνης προς αποζημίωση κατά την Α.Κ. 149).

4) Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παραπλάνησης και δηλώσεως βουλήσεως. Αυτό σημαίνει, ότι η απάτη πρέπει να υπήρξε το αποφασιστικό (όχι απαραίτητως το μοναδικό) αίτιο που οδήγησε τον παραπλανηθέντα στη δήλωση βουλήσεως. Επομένως, αν αποδεικνύεται ότι ο δηλών θα προέβαινε στη

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

σχετική δήλωση βουλήσεως και αν ακόμη δεν μεσολαβούσε η απατηλή συμπεριφορά, δεν υπάρχει δικαίωμα ακυρώσεως.

Η σχετική κρίση εκφέρεται, σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, με βάση τον συγκεκριμένο δηλούντα και όχι με βάση τον μέσο, κοινωνικό άνθρωπο (υποκειμενικό κριτήριο).

5) Απάτη τρίτου: Στις μη απευθυντές δηλώσεις βουλήσεως παρέχεται το δικαίωμα ακυρώσεως της δικαιοπραξίας κατά την ΑΚ 147 εδ. α' , ανεξάρτητα από το ποιός μετέλθε την απάτη. Στις απευθυντές όμως δηλώσεις βουλήσεως, αν την απάτη μετέλθε τρίτος, τότε η ακύρωση μπορεί να ζητηθεί μόνον εφόσον εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση ή ο τρίτος που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από αυτήν γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη (ΑΚ 147 εδ. β'). Αντίθετα , αν την απάτη μετέλθε αυτός στον οποίο απευθύνεται η δήλωση, εφαρμόζεται η ΑΚ 147 εδ. α'.

Κατά την κρατούσα γνώμη, τρίτος εξαπατήσας είναι πρόσωπο που δεν ενεργεί για τον έναν από τους συναλλασσομένους ή που δεν έχει κοινά συμφέροντα με αυτόν. Έτσι, δεν είναι τρίτος ο βοηθός εκπληρώσεως, ο υπάλληλος εκείνου προς τον οποίο απευθύνει τη δήλωση βουλήσεως ο απατηθείς, ο μεσίτης σε σχέση με τον εντολέα του. Συνεπώς, στις περιπτώσεις που το πρόσωπο δεν μπορεί να θεωρηθεί τρίτος, ο απατηθείς μπορεί να ζητήσει ακύρωση

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

της δικαιοπραξίας χωρίς τους περιορισμούς της ΑΚ 147 εδ. β', δηλαδή μόνο με τις προϋποθέσεις της ΑΚ 147 εδ. α'.

Τρίτος που αποκτά αμέσως δικαίωμα, κατά του οποίου μπορεί επίσης να ζητηθεί η ακύρωση της δικαιοπραξίας, είναι, για παράδειγμα, ο τρίτος στη σύμβαση υπέρ τρίτου. Αντίθετα, δεν είναι τέτοιος ο ειδικός διάδοχος του αμέσως αποκτώντος τρίτου, γιατί ο ειδικός διάδοχος δεν αποκτά αμέσως αλλά εμμέσως.

Ο λήπτης της δηλώσεως βουλήσεως και ο τρίτος που αποκτά αμέσως δικαίωμα θεωρούνται ότι όφειλαν να γνωρίζουν την απάτη, όταν την αγνοούσαν έστω και από ελαφρά αμέλεια. Η δικαιοπραξία είναι ακυρώσιμη μόνο στην έκταση που προκλήθηκε από την απάτη, την οποία αυτοί γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν (μερική ακυρωσία)

6) Δυνητική ακύρωση: Σύμφωνα με την ΑΚ 148, αν η πλάνη που προκλήθηκε από την απάτη δεν είναι ουσιώδης και το άλλο μέρος αποδέχεται τη δήλωση βουλήσεως όπως τη θέλησε ο απατηθείς, το δικαστήριο μπορεί να μην ακυρώσει τη δικαιοπραξία. Οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης είναι: α) Η πλάνη που προκλήθηκε από την απάτη να μην είναι ουσιώδης κατά τις ΑΚ 141, 142, β) Το άλλο μέρος, (ο λήπτης της δηλώσεως ή ο αμέσως αποκτών δικαίωμα τρίτος), να αποδέχεται τη δήλωση

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

όπως θα την ήθελε ο εξαπατηθείς, αν δεν μεσολαβούσε η απάτη δηλαδή απαλλαγμένη από την πλάνη εξαιτίας της απάτης. Αν συντρέχουν οι δύο αυτές προϋποθέσεις, το δικαστήριο έχει τη διακριτική ευχέρεια να μην ακυρώσει τη δικαιοπραξία, αλλά να την αναμορφώσει σύμφωνα με την υποτιθέμενη βούληση του εξαπατηθέντος και την αποδοχή της από το άλλο μέρος. Η χορήγηση διακριτικής ευχέρειας στο δικαστήριο σημαίνει ότι το τελευταίο, κι αν ακόμα συντρέχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, μπορεί να ακυρώσει τη δικαιοπραξία λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της απάτης, το είδος της δικαιοπραξίας, καθώς και τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (π.χ. η απάτη τελέστηκε με τη χρήση πλαστών πιστοποιητικών και η μη ακύρωση της δικαιοπραξίας θα οδηγούσε σε έμμεση αποδοχή ποινικώς κολασίμων πράξεων).

7. ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

Κατά του άρθρου 149 του Αστικού Κώδικα, εκείνος που απατήθηκε έχει δικαίωμα παράλληλα με την ακύρωση της δικαιοπραξίας να ζητήσει αποζημίωση που θα περιλαμβάνει: α) τη θετική ζημία, αποτελούμενη από έξοδα στα οποία υποβλήθηκε για την κατάρτιση και εκτέλεση της θεωρουμένης από αυτόν έγκυρης δικαιοπραξίας (λ.χ. συμβολαιογραφικά, μεσιτικά, φόρους), β) τη

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

ζημία που υπέστη από την απόκρουση πρότασης προς σύναψη άλλης πλέον ευνοϊκής δικαιοπραξίας και γ) κάθε περαιτέρω θετική ή αποθετική ζημία σε άλλα έννομα αγαθά του, η οποία προέκυψε από τη σύμβαση που καταρτίστηκε συνεπεία της απάτης (π.χ. μετάδοση νόσου σε άλλα ζώα του από ασθένεια ενός ζώου που ο πωλητής το εμφάνισε ως υγιές). Αντίθετα εδώ δεν περιλαμβάνεται το κέρδος που θα πραγματοποιούσε αυτός αν η σύμβαση ήταν απαλλαγμένη από ελαττώματα, ούτε (επί εκποιητικής δικαιοπραξίας ακινήτου) το κέρδος το οποίο θα αποκόμιζε από την υπερτίμηση αφού λογικά στην άκυρη δικαιοπραξία δεν μπορεί η αποζημίωση να περιλαμβάνει κέρδος αναμενόμενο από την εκπλήρωση της ενοχής. Το κέρδος αυτό θα μπορούσε να ζητήσει στηριζόμενος στο βάρθρο της ισχυρής κατ' αυτόν δικαιοπραξίας κατά το εδάφιο β' του άρθρου 949 ΑΚ Εφ. Αθ. 4108/93 Αρμ. 47, 799.

Επίσης εκείνος που απατήθηκε, έχει το δικαίωμα να αποδεχτεί τη δικαιοπραξία και να ζητήσει μόνο να ανορθωθεί η ζημία. Αν αυτός που εξαπατήθηκε ζητήσει, κατά το εδάφιο α' την ακύρωση της δικαιοπραξίας, δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση κατά τις διατάξεις για αδικοπραξίες (άρθρο 914 ΑΚ) μόνο για τη ζημία του, η οποία δεν αποκαθιστά από μόνη την ακύρωση (αρνητικό διαφέρον), θα ζητήσει δηλαδή την αποκατάσταση της

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

ζημίας, την οποία υπέστη επειδή πίστευε στην κατάρτιση έγκυρης σύμβασης. Δεν μπορεί να απαιτήσει να αποκατασταθεί περιουσιακώς στην κατάσταση που βρισκόταν αν οι ψευδείς ισχυρισμοί αυτού που τον εξαπάτησε ήταν αληθινοί. Το πλήρες διαφέρον δικαιούται να ζητήσει μόνο αν εμμένει στη δικαιοπραξία σύμφωνα με το εδάφιο β' του προμνημονευόμενου άρθρου. Στην περίπτωση του α' εδαφίου της ακύρωσης της δικαιοπραξίας, αυτός που εξαπατήθηκε δεν μπορεί ούτε να επικαλεστεί την ευθύνη του πωλητή για ύπαρξη νομικού ελαττώματος (άρθρο 516 ΑΚ), αφού η ευθύνη αυτή προϋποθέτει έγκυρη σύμβαση (Εφ. Αθ. 4108/93 Αεμ. 47, 799).

1. Οι όροι της απάτης

Κακόβουλος εξαπάτηση συντελείται όταν γίνεται παράσταση ψευδών γεγονότων με ή χωρίς δόλιες μηχανογραφίες, όταν γίνεται απόκρυψη αληθινών γεγονότων ή εξαφάνιση στοιχείων ή απομάκρυνση των προσώπων τα οποία θα μπορούσαν να πληροφορήσουν ή να συμβουλευσουν τον δηλούντα με σκοπό να τον παραπλανήσουν και να τον οδηγήσουν προς συγκεκριμένες ενέργειες.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Η έννοια της απάτης του Ποινικού Νόμου δεν συμπίπτει με την έννοια της απάτης του άρθρου 147 του Αστικού Κώδικα. Η απάτη του Ποινικού Νόμου (άρθρο 396) αφορά την περιουσία. Ο απατεώνας πρέπει να έχει την πρόθεση να καρπωθεί παράνομα περιουσιακά στοιχεία ή να βλάψει την περιουσία του απατημένου. Αντιθέτως η κακόβουλη εξαπάτηση αφορά την προστασία της αποφάσεως του δηλούντα χωρίς να απαιτείται η εμπλοκή περιουσιακών στοιχείων.

Η κακοβουλία έγκειται στο ότι ο εξαπατών με πρόθεση ή τουλάχιστον ευρισκόμενος σε ενδεχόμενο δόλο πράττει τις παραπάνω ενέργειες. Ισχυρισμός ή απόκρυψη σημαντικών αληθινών γεγονότων δεν αρκεί. Παρομοίως αν κάποιος προβεί σε αναληθή δήλωση από επιπολαιότητα και μπόρεσε όταν κατέβαλε την δέουσα προσοχή να καταλάβει την ανακρίβεια της δηλώσεως του τότε δεν θεωρείται ότι κακόβουλα εξαπάτησε τον αντισυμβαλλόμενο του. Αν όμως κάποιος προβεί σε αναληθή δήλωση χωρίς να είναι βέβαιος για την αλήθεια ή όχι της δηλώσεως του, αποδεχόμενος όμως και το ψεύδος αυτής, τότε διαπράττει κακόβουλη εξαπάτηση αφού όπως προαναφέρθηκε και ο ενδεχόμενος δόλος αρκεί.

2. Αποσιώπηση αληθινών γεγονότων.

Όταν η απάτη λαμβάνει χώρα όχι με την προβολή ψευδών αλλά με την αποσιώπηση αληθινών γεγονότων, είναι δυνατό να γίνει δεκτή η ύπαρξη κακοβουλίας από τον εξαπατώντα, όταν υπάρχει όρος υποχρέωσης αυτού προς μη αποσιώπηση. Τέτοια υποχρέωση προς μη αποσιώπηση είναι δυνατόν να πηγάζει ή από την σύμβαση των μεταξύ αντισυμβαλλόμενων είτε από τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη ή από την καλή πίστη.

Οι Planiol – Ripert, στο Traite element (1935) tome II § 1061) δέχονται την ύπαρξη κακοβουλίας μόνο εάν η υποχρέωση προς μη αποσιώπηση πηγάζει μόνο από το νόμο.

Τα αποκρυπτόμενα γεγονότα μπορεί να αναφέρονται σε συγκεκριμένες ιδιότητες του πράγματος ή περιστάσεις, ικανές να είναι ουσιώδους σημασίας για τους σκοπούς της συμβάσεως, στην ύπαρξη ή την έλλειψη των οποίων ο αντισυμβαλλόμενος να αποδίδει εμφανώς ιδιαίτερη και κεφαλαιώδη σημασία, όπως παραδείγματος χάριν, όταν κάποιος δέχεται να προσληφθεί ως δάσκαλος της Γαλλικής γλώσσας διαπράττει ασφαλώς κακόβουλη εξαπάτηση εάν αποσιωπήσει ότι δεν γνωρίζει Γαλλικά, όχι όμως εάν αποσιωπήσει ότι είναι μέθυσος. Επίσης κάποιος που πρόκειται να κάνει μια ασφάλεια ζωής και απαντώντας στο ερωτηματολόγιο

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

που του δόθηκε από τον ασφαλιστή αποκρύβει την αληθινή κατάσταση της υγείας του διαπράττει κακόβουλη εξαπάτηση. Σε περίπτωση όμως που σε ερώτηση του αντισυμβαλλόμενου πάνω σε ορισμένο στοιχείο της δικαιοπραξίας αρνηθεί να δώσει την πληροφορία δεν διαπράττει κακόβουλη εξαπάτηση γιατί ο ερωτών μετά την άρνηση της παροχής της πληροφορίας κατέστη προσεκτικός το ότι δεν μπορεί να υπολογίζει με ασφάλεια επί του σχετικού σημείου.

Για να υφίσταται κακόβουλη εξαπάτηση., πρέπει να υπάρχει ισχυρισμός ή αποσιώπηση ορισμένων και σταθερών γεγονότων ή καταστάσεων και όχι απλώς έκφραση απόψεων αρεσκείας ή προσδοκιών, για το λόγο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διαπράττει κακόβουλη εξαπάτηση όταν διαφημίζει κάποιος έστω και υπερβολικά το εμπόρευμα του, χρησιμοποιώντας τις φράσεις «θαυμάσιο», «ανυπέρβλητο», γιατί αυτός χωρίς να αποδίδει ορισμένες ιδιότητες ή ελλείψεις στο εμπόρευμα του αρκείται με ευγενείς εκφράσεις στο να το επαινεί. Πάντως κατά την εκτίμηση των εκάστοτε τιθέμενων πραγματικών γεγονότων υπό του δικαστού μπορεί να λαμβάνεται υπόψη η διανοητική κατάσταση τον αγοραστή, ενώ ταυτόχρονα εκτιμώνται από αυτόν τα όρια μεταξύ της ανεκτής και μη διαφήμισης του εμπορεύματος. Ειδικά όταν

πρόκειται για αποσιώπηση ελαττωμάτων έστω και σοβαρών, δεν μπορεί να θεωρηθεί ο αποσιωπών ότι διαπράττει κακόβουλη εξαπάτηση εάν ο αγοραστής ήταν σε θέση να εξακριβώσει την αληθινή κατάσταση του πράγματος, ο δε απατών δεν προσπάθησε να εμποδίσει ή να αποτρέψει αυτόν από μία τέτοια εξακρίβωση.

Η πλάνη που προέρχεται από απάτη για να οδηγήσει στην ακύρωση της δικαιοπραξίας πρέπει να είναι το αποφασιστικό αίτιο που οδήγησε τον δηλούντα στην λήψη της απόφασης του. Δεν είναι απαραίτητο η πλάνη αυτή να είναι το μοναδικό αίτιο, αρκεί ότι αυτή συνέβαλε στη λήψη της απόφασης του δηλούντα. Δεν είναι επίσης απαραίτητο να αποδειχθεί ότι η σύμβαση δεν θα καταρτιζόταν με κανένα τρόπο, αν δεν έπεφτε σε πλάνη ο ένας εκ των συμβαλλόμενων. Το βάρος της αποδείξεως για την απόδειξη του παραπάνω στοιχείου της αιτιώδους συνάφειας βαρύνει κατά κανόνα τον προσβάλλοντα την δικαιοπραξία.

3. Δόλος και πλάνη.

Εφόσον υφίσταται η παραπάνω εκτεθείσα απαραίτητη συνάφεια είναι αδιάφορο αν η πράξη που προκλήθηκε λόγω κακόβουλης εξαπάτησης ήταν ουσιώδης ή μη. Συνέπεια του παραπάνω είναι ότι και η μη ουσιώδης πλάνη του δηλούντος είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ακύρωση της δικαιοπραξίας όταν αυτή

προκληθεί από κακόβουλη εξαπάτηση αυτού από τον αντισυμβαλλόμενο του.

3α. Πλάνη ουσιώδης

Η πλάνη είναι ουσιώδης όταν αναφέρεται σε σημείο τέτοιας σπουδαιότητας για όλη τη δικαιοπραξία ώστε ο πλανηθείς αν γνώριζε την αληθινή κατάσταση δεν θα επιχειρούσε την δικαιοπραξία.

Κριτήρια του ουσιώδους της πλάνης

Κατά τους συντάκτες του αστικού κώδικα εξετάζεται το κατά πόσο ο πλανηθείς θα επιχειρούσε ή όχι τη σχετική δικαιοπραξία. Κατά τη διατύπωση όμως του άρθρου 141 του Αστικού Κώδικα, καθώς επίσης και των αντιστοίχων διατάξεων του προσχεδίου του άρθρου 54 του Αστικού κώδικα και του σχεδίου της αναθεωρητικής επιτροπής του άρθρου 52 του Αστικού Κώδικα απαιτείται συγχρόνως να αναφέρεται η πλάνη σε σπουδαίο σημείο της όλης δικαιοπραξίας. **Ως** εκ τούτου γεννάται το ερώτημα: ποιο ή ποια είναι τα κριτήρια του ουσιώδους της πλάνης;

Επί του προκειμένου πρέπει κανείς να ξεκινήσει από τον πλανηθέντα και να εξετάσει το κατά πόσο αυτός ως φρόνιμος άνθρωπος θα προέβαινε στη δήλωση, εάν γνώριζε την διάσταση η οποία υφίσταται μεταξύ της πράξης της δηλώσεως ή του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

περιεχομένου της δηλώσεως βουλήσεως του και εκείνου, το οποίο εκείνος επιθυμεί πραγματικά να δηλώσει. Αποφασιστικό για την κρίση αυτή θα είναι το εάν η πλάνη αναφέρεται σε ουσιαστικό σημείο της δικαιοπραξίας.

Προς τούτο δεν θα ληφθεί υπόψη αντικειμενικά ο φρόνιμος συναλλασσόμενος ή τα ουσιώδη στοιχεία της δικαιοπραξίας αλλά το είδος της δικαιοπραξίας, το συμφέρον το οποίο έχει ο δηλών σε σχέση με το σημείο αυτό τόσο για τον επιδιωκόμενο σκοπό της δικαιοπραξίας, όσο και για την αξία της τελευταίας.

Έτσι παραδείγματος χάριν, είναι ουσιώδης η πλάνη σχετικά με την ταυτότητα ενός διάσημου χειρουργού ή ενός καλλιτέχνη, γιατί ο ασθενής ή ο φιλότεχνος αντίστοιχα έχει συμφέρον να καταρτίσει την σχετική σύμβαση μαζί του και ως συνετός άνθρωπος δεν θα προέβαινε στη σύναψη αυτής εάν γνώριζε την αληθινή κατάσταση. Αντίθετα στην πώληση τοις μετρητοίς η πλάνη σχετικά με το πρόσωπο του αγοραστή είναι κατά κανόνα επουσιώδης. Επίσης επουσιώδης είναι και η πλάνη εάν στο λιανικό εμπόριο ο πωλητής απαιτήσει ως τίμημα 1006 αντί 1016. Ενώ το αντίθετο συμβαίνει κατά κανόνα στο χονδρικό εμπόριο. Το ίδιο ισχύει και για μίσθωση πράγματος, εάν ο πελάτης ενός ξενοδοχείου ζητήσει αντί το δωμάτιο 640 το δωμάτιο 645, το οποίο είναι πανομοιότυπο

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

του πρώτου, παρόλο που το πράγμα ανήκει στα ουσιώδη στοιχεία της συμβάσεως. Το ίδιο ισχύει αν ο δανειστής δεχθεί από πλάνη ως ενέχυρο άλλο πράγμα αντί άλλου το οποίο τελικά είναι ίσης ή και μεγαλύτερης αξίας. Συνήθως λέγεται ότι το ζήτημα, ποια μέρη της δικαιοπραξίας ή όχι είναι τόσο σπουδαία ώστε η πλάνη γύρω από αυτά να καθίσταται ουσιώδης, είναι πραγματικό.

Ως ουσιώδης πλάνη σύμφωνα με το 142 άρθρο του Αστικού Κώδικα, υπολογίζεται και η πλάνη σχετικά με τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος, εάν οι ιδιότητες αυτές κατά την συμφωνία των μερών είναι τέτοιας σπουδαιότητας για όλη την δικαιοπραξία ώστε ο πλανηθείς, εάν γνώριζε την όλη κατάσταση, δεν θα την επιχειρούσε.

3 β. Ιδιότητες προσώπου ή πράγματος.

Έννοια: Πάντα τα πραγματικά ή νομικά γνωρίσματα ή σχέσεις του προσώπου ή του πράγματος αποτελούν ιδιότητες τούτων και μάλιστα ανεξαρτήτως εάν αφορούν αυτά άμεσα ή έμμεσα ή εάν έχουν ή όχι ορισμένη διάρκεια. Κρίσιμες όμως είναι μόνο οι ιδιότητες εκείνες τις οποίες πρέπει να έχει το πρόσωπο ή το πράγμα είτε βάση της συμφωνίας των δύο μερών, είτε λόγω του είδους της δικαιοπραξίας.

Ιδιότητες προσώπου: α) Πρόσωπο θεωρείται μόνο το πρόσωπο, φυσικό ή νομικό το οποίο αφορά η δήλωση βουλήσεως: Πάντοτε ο αντισυμβαλλόμενος, κατ' εξαίρεση δε και τρίτος, πχ. ο εγγυητής επί της κύριας οφειλής, ο τρίτος υπέρ του οποίου καταρτίζεται η σύμβαση κ.λ.π. β) Ιδιότητες κρίσιμες μπορεί να είναι αναλόγως με την περίπτωση: η υγεία, η ηλικία, το επάγγελμα, η μόρφωση, οι γνώσεις, οι ικανότητες και η πρακτική εξάσκηση (σε περίπτωση συμβάσεως εργασίας ή έργου), η εγκυμοσύνη (σε περίπτωση συμβάσεως εργασίας για σύντομο χρονικό διάστημα), η τιμιότητα, η εχεμύθεια, η ευσυνειδησία και η αξιοπιστία (σε περιπτώσεις ορισμένων ενοχικών συμβάσεων, όπως λόγου χάριν σε περίπτωση εταιρείας, μακροχρόνιας συμβάσεως εργασίας κ.λ.π.), η περιουσιακή κατάσταση, η φερεγγυότητα και η επιχειρηματική ικανότητα (σε περίπτωση πιστωτικών δικαιωπραξιών και όχι σε περίπτωση τοις μετρητοίς), το ποινικό μητρώο και το παρελθόν (σε περίπτωση προσλήψεως ταμίας, οικιακής βοηθού, οδηγού κ.λ.π.), το θρήσκευμα (σε περίπτωση διορισμού ενός υπαλλήλου Ναού ή Μητροπόλεως). Η πλάνη του δανειστού σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση και την φερεγγυότητα του εγγυητή είναι νομικώς κρίσιμη, όχι όμως και η πλάνη του εγγυητή σχετικά με την περιουσιακή κατάσταση και την φερεγγυότητα του πρωτοφειλέτη,

διότι αυτό ανήκει στον κίνδυνο που αναλαμβάνει ο εγγυητής. Επίσης κρίσιμη είναι η πλάνη του εγγυητή ως προς την ύπαρξη εμπραγμάτων ή άλλων ασφαλειών που να ασφαλίζουν την κυρία οφειλή.

Ιδιότητες πράγματος: α) Πράγμα, όχι μόνο κατά την έννοια του ΑΚ 947, αλλά γενικότερα είναι κάθε αντικείμενο (παραδείγματος χάριν, απαίτηση, δουλεία, έργο λόγου ή τέχνης, σήμα κλπ.) υπό τον όρο όμως ότι πρόκειται περί του αντικειμένου που αφορά η δικαιοπραξία, β) Ιδιότητες είναι ουσιαστικά όλοι οι παράγοντες που προσδιορίζουν την αξία ή την ουσία του πράγματος. Ειδικότερα η μορφή, το χρώμα, η χημική σύνθεση, η γνησιότητα, η ύλη από την οποία έχει κατασκευασθεί το πράγμα κλπ. Παρομοίως για αστικά ακίνητα, το άρτιο, το οικοδομήσιμο, το επιτρεπόμενο ύψος, τα σύνορα, η σύσταση του εδάφους, η θέση, το μέγεθος-, το ποσό των κοινόχρηστων δαπανών κλπ." για αγροτικά ακίνητα το καλλιεργήσιμο, το ποτιστικό ή όχι κλπ." τα επί του πράγματος περιορισμένα εμπράγματα δικαιώματα, οι υφιστάμενες μισθώσεις και το εισόδημα" η γνησιότητα ενός έργου τέχνης, το πρόσωπο που το φιλοτέχνησε και η σχέση του έργου αυτού προς ορισμένη συλλογή" το έτος κατασκευής και η μηχανική κατάσταση ενός αυτοκινήτου. Δεν είναι όμως κατά κανόνα κρίσιμη η πλάνη

σχετικά με την αξία του πράγματος, διότι τα δύο μέρη συνήθως δεν συμφωνούν, ότι το αντικείμενο της δικαιοπραξίας πρέπει να έχει ορισμένη αξία.

3γ. Το ουσιώδες της πλάνης.

Η σύμφωνα με το 142 άρθρο του Αστικού Κώδικα είναι ουσιώδης εάν α) η ιδιότητα έχει τέτοια σπουδαιότητα για όλη τη δικαιοπραξία ώστε β) ο πλανηθείς δεν θα επιχειρούσε αυτή αν γνώριζε την αληθινή κατάσταση. α) Δεν υπάρχουν κανόνες που να καθορίζουν γενικώς και ανεξαιρέτως ποιες ιδιότητες του πράγματος ή του προσώπου είναι σπουδαίες η μη. Έτσι η ύπαρξη καταδίκης για πλαστογραφία είναι σπουδαία στην περίπτωση του διορισμού ενός ως γραμματέα, όχι όμως σπουδαία στην περίπτωση προσλήψεως του ως εργάτη σε έργα οδοποιίας. Ασφαλής βάση για τη διαπίστωση της σπουδαιότητας ορισμένης ιδιότητας παρέχει το περιεχόμενο της ίδιας της δικαιοπραξίας. Η ιδιότητα είναι σπουδαία αν η δικαιοπραξία αφορά το πρόσωπο ή το πράγμα επειδή αυτό φέρει την σχετική ιδιότητα. Το σπουδαίο της ιδιότητας μπορεί να προκύψει είτε από την αντίστοιχη συμφωνία των δύο συμβαλλόμενων είτε αν δεν υπάρχει συμφωνία από τα συναλλακτικά ήθη ή τη καλή πίστη. Στην τελευταία περίπτωση έχει ιδιαίτερη σπουδαιότητα το είδος της δικαιοπραξίας. Σε μαζικές

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

συναλλαγές λόγου χάριν πρέπει το πωληθέν πράγμα να έχει έστω και εάν ποτέ δεν συμφωνήθηκε τις συνηθισμένες ιδιότητες για πράγματα του είδους του: Στην περίπτωση προσλήψεως παιδαγωγού πρέπει αυτός να έχει το απαιτούμενο ήθος, στην περίπτωση πωλήσεως οι ιδιότητες του προσώπου του πωλητού είναι σπουδαία τότε μόνον, όταν συνεπεία αυτών υπάρχει κίνδυνος να μην εκπληρωθεί η σύμβαση. Δεν είναι, τέλος, απαραίτητο να διαγνωσθεί από τον αντισυμβαλλόμενο ή να ήταν γι' αυτόν εύκολα διαγνώσιμη η πλάνη του ετέρου.

β) Επί πλέον απαιτείται να αποδεικνύεται ότι ο πλανηθείς, ως συνετός άνθρωπος, δεν θα κατάρτιζε την δικαιοπραξία εάν γνώριζε την αληθινή κατάσταση. Προς τούτο πρέπει κυρίως να εξετασθεί, αν ο πλανηθείς εν όψει του σκοπού, της αξίας, του είδους της δικαιοπραξίας και της σπουδαιότητας της πλάνης, θα βρισκόταν σε καλύτερη θέση σε περίπτωση μη καταρτίσεως της.

4. Πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια

Η πλάνη, εφόσον από τον νόμο δεν ορίζεται αλλιώς, δεν είναι ουσιώδης, εάν δεν στρέφεται αποκλειστικά περί τα παραγωγικά της βουλήσεως αίτια. Έννοια της πλάνης περί τα παραγωγικά αίτια: α) δεν πρόκειται για πλάνη κατά τη δήλωση αλλά για πλάνη κατά την βούληση. Δηλαδή η βούληση του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δικαιοπρακτήσαντος σχηματίσθηκε εντός πεπλανημένου περιβάλλοντος εξαιτίας των ανακριβών περί της πραγματικότητας παραστάσεων. Ενίοτε όμως είναι δυνατόν η πλάνη ως προς τις παραστάσεις περί της υφιστάμενης πραγματικότητας να οδηγήσει σε πλάνη κάποιου κατά την δήλωση. Παραγγέλλει κάποιος π. χ. κονιάκ πιστεύοντας ότι ο χαρακτηρισμός αυτός αφορά μόνο κονιάκ γαλλικής παραγωγής, β) Οι παραστάσεις σχετικές με την υφιστάμενη πραγματικότητα, συνεπεία των οποίων ο δικαιοπρακτών θεωρεί την κατάρτιση της δικαιοπραξίας ως συμφέρουσα γι' αυτόν, μπορεί να αναφέρονται σε περιστατικά του παρόντος, του παρελθόντος ή και του μέλλοντος. Πουλάει, π. χ. κάποιος ένα πράγμα που του ανήκει, πιστεύοντας ότι έχει και άλλα τέτοια, αγοράζει κάποιος δώρο για ένα γάμο που ματαιώθηκε, προβαίνει κάποιος στην αγορά ενός ακινήτου έχοντας την προσδοκία ότι θα του επιτραπεί η ανέγερση και άλλων ορόφων ή ότι η περιοχή θα καταστεί βιομηχανική κλπ.

4α. Ο κανόνας και οι εξαιρέσεις αυτού.

Η πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια δεν επιδρά επί του κύρους της δικαιοπραξίας, εκτός αν από το νόμο ορίζεται αλλιώς. Όπως παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση του άρθρου 1784 του Αστικού Κώδικα, υπό τον όρο ότι τα παραγωγικά αίτια

μνημονεύονται στην διαθήκη. Επίσης εάν ο διακιοπρακτήσας μερίμνησε όπως καθιστούν αυτά αίρεση - γνήσια ή καταχρηστική - της δικαιοπραξίας.

4β. Γνώση των παραγωγικών αιτίων από τον αντισυμβαλλόμενο -Εκμετάλλευση της σχετικής πλάνης.

α) Η από μέρους του αντισυμβαλλόμενου, με οποιονδήποτε τρόπο, γνώση των παραγωγικών αιτίων της βουλήσεως του δηλούντος δεν μπορεί να καταστήσει την περί αυτά πλάνη του τελευταίου νομικά κρίσιμη. Η απλή γνώση του αντισυμβαλλόμενου δεν αποτελεί αρκετή δικαιολογία για να μετατοπισθεί σε αυτόν ο κίνδυνος των σχετικά με την υφιστάμενη πραγματικότητα παραστάσεων του δικαιοπρακτούντος.

β) Αντιθέτως, στην περίπτωση που ο αντισυμβαλλόμενος γνωρίζει το εσφαλμένο αυτών και εκμεταλλεύεται την πλάνη του δηλούντος με τρόπο που αντίκειται στην καλή πίστη, τότε, ο αντισυμβαλλόμενος δεν δικαιούται να αξιώσει την εκπλήρωση της σύμβασης, ο δε πλανηθείς μπορεί να ζητήσει την επιστροφή της ήδη εκπληρωθείσας παροχής.

4γ. Κοινή πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια - Κοινή πλάνη περί τα περιστατικά πόνοι στα οποία στηρίχθηκε η σύναψη της συμβάσεως.

Στην περίπτωση πλάνης και των δύο μερών περί τα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως, παραδείγματος χάριν, κάποιος αγοράζει ακίνητο σε ορισμένο προάστιο με τη προσδοκία ότι θα κατασκευασθεί στην συγκεκριμένη περιοχή αεροδρόμιο με συνέπεια την ύψωση των τιμών, και ο έτερος πουλάει το ακίνητο επίσης εν όψει της κατασκευής του αεροδρομίου και προς αποφυγήν του θορύβου, πρέπει κατά κανόνα ο καθένας από αυτούς να φέρει τον κίνδυνο της διαφεύσεως της κοινής προσδοκίας.

Το αντίθετο συμβαίνει όμως όταν πρόκειται όχι απλώς για κοινή πλάνη περί τα παραγωγικά αίτια αλλά πλάνη κοινή περί τα περιστατικά πάνω στα οποία στηρίχθηκε η σύναψη της συμβάσεως (δικαιοπρακτικό θεμέλιο), με συνέπεια να δημιουργείται διάσταση μεταξύ της τελευταίας και της πραγματικότητας. Ο νόμος πουθενά δεν ορίζει για την περίπτωση αυτή, στην οποία δηλαδή το πεπλανημένα θεωρημένο από τα δύο μέρη ως υπάρχον δικαιοπρακτικό θεμέλιο λείπει κατά τον χρόνο καταρτίσεως της συμβάσεως ή το αναμενόμενο από αυτούς δεν πραγματοποιείται. Πρόκειται για κενό στο δίκαιο, το οποίο πρέπει να συμπληρωθεί με

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αναλογική εφαρμογή του άρθρου 388 του Αστικού Κώδικα (για αμφοτεροβαρείς συμβάσεις) ή των άρθρων 200, 288, 281 (για μη αμφοτεροβαρείς συμβάσεις) αφού βάσει αυτών ρυθμίζεται το συγγενές πρόβλημα της εκ των υστέρων μεταβολής του δικαιοπρακτικού θεμελίου. Επομένως το δικαστήριο δύναται κατόπιν αιτήσεως του οφειλέτου να αποφασίσει την αναθεώρηση ή όχι της σύμβασεως.

Προς αποφυγή διαταράξεως της ασφάλειας των συναλλαγών πρέπει να αποφεύγεται η αβασάνιστη προσφυγή στο δικαιοπρακτικό θεμέλιο. Δεν υπάρχει περιθώριο για εφαρμογή των παραπάνω, σχετικά με την πλάνη αμφοτέρων των μερών γύρω από το δικαιοπρακτικό θεμέλιο, εκτεθέντων, εάν η σύμβαση μπορεί μετά από ερμηνεία αυτής να προσαρμοστεί στην πραγματικότητα, ή αν υπάρχει ειδική διάταξη που να ρυθμίζει το θέμα.

5. Περιστατικά δόλου.

Σύμφωνα με τα ισχύοντα του Δικαίου διδάσκεται ότι: όταν ο δόλος που ασκείται στον αντισυμβαλλόμενο δεν παράγει τη δικαιοπραξία αλλά χρησιμεύει απλώς στο να συμφωνηθούν κάποιοι όροι επί πλέον προς το συμφέρον του συμβαλλόμενου, τότε η σύμβαση δεν ακυρώνεται αλλά μπορεί να ζητηθεί αποζημίωση (Οικονομίδου, Γενικές Αρχές, παρ. 42, σημ. 13).

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Η εκδοχή αυτή είναι η επικρατούσα και στη Γαλλία. Το παραπάνω άρθρο του κώδικα δεν κάνει καμία διάκριση πάνω σε αυτό. Επομένως εάν η κακόβουλη εξαπάτηση αφορά μόνο παρεπόμενους όρους της δικαιοπραξίας είναι δυνατόν να ζητηθεί η ακύρωση της όλης δικαιοπραξίας, εάν μπορέσει ο προσβάλλον να αποδείξει ότι δε θα λάμβανε την απόφαση περί συνάψεως της δικαιοπραξίας, εάν δεν πλανάτο στο να συμφωνήσει και να αποδεχθεί τον πρόσθετο όρο. Αντιθέτως αν αποδειχθεί ότι την απόφαση περί καταρτίσεως της σύμβασης θα την ελάμβανε οπωσδήποτε και η πλάνη την οποία υπέστη είχε ως μόνη συνέπεια την συμφωνία του πρόσθετου όρου τότε μόνο ακύρωση του όρου αυτού μπορεί να ζητηθεί ή και το διάφεραν.

6. Προσβολή της δικαιοπραξίας.

Δικαίωμα προσβολής της δικαιοπραξίας έχει ο εξαπατημένος, οι κληρονόμοι του, σε καμία περίπτωση οποιοσδήποτε τρίτος και κανένα δικαίωμα ασφαλώς ο αντισυμβαλλόμενος.

7. Απάτη διαπραττόμενη από τρίτον.

Η δεύτερη παράγραφος του αστικού κώδικα του άρθρου 147 προβλέπει για την περίπτωση κατά την οποία την απάτη δεν τη διέπραξε ο αντισυμβαλλόμενος αλλά τρίτος. Κατά την ορθή έννοια

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

της παραπάνω παραγράφου μπορούμε να διακρίνουμε μεταξύ των δηλώσεως βουλήσεως που χρήζουν αποδοχής και εκείνων που δεν χρήζουν αποδοχής, (τέτοιες είναι η αποποίηση κληρονομιάς, η εγκατάλειψη πράγματος, η αναγνώριση πατρότητας).

Η δήλωση βουλήσεως όταν δεν χρήζει αποδοχής υπόκειται σε προσβολή ανεξαρτήτως εάν ο προσβαλλόμενος γνώριζε την απάτη και αδιαφόρως εάν την απάτη την διέπραξε αυτός στον οποίο απευθύνεται η δήλωση ή τρίτος.

Αντιθέτως, για τις δηλώσεις βουλήσεως που χρήζουν αποδοχής εξετάζεται ποιος διέπραξε την απάτη. Και αν μεν την διέπραξε αυτός στον οποίο απευθύνεται η δήλωση τότε υφίσταται απεριόριστο δικαίωμα προσβολής. Εάν όμως η απάτη προέρχεται από τρίτο και δη μη συμμετέχοντα στη σύμβαση π. χ. από κάποιον ο οποίος προέτρεψε τον συμβαλλόμενο στην κατάρτιση της σύμβασης τότε σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 147 προστατεύεται η καλή πίστη εκείνου προς τον οποίο έγινε η δήλωση, μόνο δε εάν αυτός γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη του τρίτου για την κατάρτιση της δικαιοπραξίας, υπόκειται σε προσβολή. Υποχρέωση προς γνώση υφίσταται όταν κάποιος από αμέλεια του δεν φροντίζει να λάβει γνώση της απάτης του τρίτου. Παραδείγματος χάριν, ο Α θέλοντας να με πείσει να δωρίσω κάτι στον Β μου παραθέτει

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

κακόβουλα το ψευδές γεγονός ότι αυτός, δηλαδή ο Β, έχει χάσει ολόκληρη την περιουσία του. Εγώ πεπεισμένος από τις κακόβουλες αυτές παραστάσεις κάνω δωρεά στον Β. Στην περίπτωση αυτή θα μπορώ να προσβάλλω την δικαιοπραξία λόγω της απάτης της οποίας δράστης ήταν ο Α, εάν αποδείξω ότι και ο αποδεχόμενος την κληρονομιά Β γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει το γεγονός ότι εγώ πραγματοποίησα τη δωρεά λόγω των απατηλών παραστάσεων του Α.

Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι και όταν δεν μπορεί ο συμβαλλόμενος λόγω της άγνοιας του αντισυμβαλλόμενου να προσβάλει την δικαιοπραξία, μπορεί εν τέλει να την προσβάλει λόγω της πλάνης την οποία υπέστη, εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 140 και 142 του Αστικού Κώδικα.

Σύμφωνα με τους Pianiol – Ripert – Esmeoin, (traite) δεν αρκεί απλά η γνώση του αντισυμβαλλόμενου αλλά απαιτείται ο αντισυμβαλλόμενος μετά από συνεννόηση με το δράστη της απάτης να έχει διαβεβαιώσει τον συμβαλλόμενο ότι τα γεγονότα που του παρατέθηκαν από τον τρίτο ήταν όντως πραγματικά. Εάν ο αντισυμβαλλόμενος δεν είχε γνώση ή δεν όφειλε να γνωρίζει την υπό του τρίτου διαπραχθείσα απάτη, ο απατημένος συμβαλλόμενος δεν μπορεί να προβεί σε αγωγή αποζημιώσεως κατ' αυτού, αλλά

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

μπορεί μόνο να στραφεί κατά του δράστη της απάτης και να ζητήσει ολόκληρο το διαφέρον του.

Ο εντολοδόχος η νόμιμος εκπρόσωπος του από την στιγμή που διέπραξε την απάτη δεν θεωρείται τρίτος σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 147. Ο αντιπροσωπευόμενος από αυτόν οφείλει να αποδεχτεί την προσβολή ανεξαρτήτως, εάν γνώριζε ή οφείλε να γνωρίζει την απάτη ή όχι. Ο αντιπροσωπευόμενος οφείλει να αποδεχτεί την προσβολή, εάν ο συμβαλλόμενος αντιπρόσωπος του κατά την κατάρτιση της σύμβασης ενεργούσε με καλή πίστη χωρίς να γνωρίζει το λόγο της προσβολής, δηλαδή την απάτη, άλλος όμως αντιπρόσωπος ο οποίος δεν μετείχε στην κατάρτιση της σύμβασης τον ώθησε σε αυτή με σκοπό την εξαπάτηση του αντισυμβαλλόμενου.

Η λύση αυτή προκύπτει από το άρθρο 211 του Κώδικα, όπου εάν η δήλωση βουλήσεως γίνει από αντιπρόσωπο για λογαριασμό άλλου και μέσα στα όρια της πληρεξουσιότητάς του, αυτή ενεργεί και κατά του αντιπροσωπευόμενου. Επομένως, και τυχόν συναφθείσα σύμβαση από τον αντιπρόσωπο για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου για τη σύναψη της οποίας είχε αυτός εντολή, υπόκειται σε προσβολή εναντίον του αντιπροσωπευόμενου, εάν ο αντιπρόσωπος κατά τη σύναψη αυτή μεταχειρίστηκε απατηλά

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

μέσα προκειμένου να πείσει τον αντισυμβαλλόμενο. Εάν όμως ο αντιπρόσωπος συνεβλήθη μεν για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου χωρίς όμως να το δηλώσει στον αντισυμβαλλόμενο ή πάντως δεν μπορεί να εξακριβωθεί ότι ενήργησε για λογαριασμό εκείνου, τότε η διαπραχθείσα εξαπάτηση μόνο εναντίον αυτού μπορεί να αντιταχθεί και όχι εναντίον του αντιπροσωπευόμενου για τον οποίο καταρτίστηκε η δικαιοπραξία.

Το ζήτημα για το αν μπορεί ο αντιπροσωπευόμενος να προσβάλει τη σύμβαση όταν εξαπατηθεί ο αντιπρόσωπος του θα κριθεί από το άρθρο 214 του Αστικού Κώδικα, όπου το πρόσωπο του αντιπροσώπου θα κριθεί αν εξαπατήθηκε από τον αντισυμβαλλόμενο ή από τρίτο. Σε περίπτωση όμως που ο αντιπροσωπευόμενος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ορισμένα περιστατικά τα οποία αγνοούσε ο αντιπρόσωπος του, δεν μπορεί να προσβάλλει την σύμβαση, ισχυριζόμενος ότι ο αντιπρόσώπος του αγνοούσε τα περιστατικά αυτά εξαπατημένος ως προς την ύπαρξη αυτών από τον αντισυμβαλλόμενο του.

Ερώτημα: Ο μεσίτης θεωρείται ως τρίτος; Μάλλον πρέπει να λεχθεί ότι είναι τρίτος διότι αυτός απλώς μεσολαβεί μεταξύ των συμβαλλομένων για την κατάρτιση της συμβάσεως χωρίς να είναι εκπρόσωπος ενός από τους δύο. Στην περίπτωση όμως του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

πράκτορα, αυτός δεν θεωρείται τρίτος, γιατί αντιπροσωπεύει τον έναν από τους συμβαλλόμενους.

Εάν η δήλωση βουλήσεως απευθύνεται σε περισσότερους από έναν, ξεχωριστά ορισμένους, δεν επιτρέπεται κανένας από αυτούς να θεωρηθεί τρίτος, διότι όλοι πρόκειται από τη σύμβαση αυτή να αποκτήσουν δικαίωμα. Επομένως από όλους μπορεί να ζητηθεί ακύρωση της σύμβασης ανεξάρτητα από το εάν οι συμμετέχοντες σε αυτή είχαν ή όχι γνώση της απάτης την οποία διέπραξε ένας εξ αυτών. Δεν είναι όμως αναγκαίο να τους υποβληθεί αγωγή με το ίδιο δικόγραφο, επειδή δεν υφίσταται μεταξύ τους υποχρεωτική ομοδικία (άρθρο 72 του Πολ. Δικ.). Σε περίπτωση κατά την οποία από τους πολλούς συμβαλλόμενους εξαπατημένος είναι μόνο ένας, το δικαίωμα της προσβολής ανήκει μόνο σε αυτόν. Η ισχύς δε της υπέρ αυτού εκδοθείσας απόφασης εκτείνεται μόνο σε όσους είχαν συμμετάσχει στη δίκη. Τη λύση του ζητήματος για το εάν με την προσβολή της δικαιοπραξίας από μέρους αυτού που υπέστη την απάτη, η σύμβαση καθίσταται άκυρη και μεταξύ αυτού στον οποίο γίνεται η προσβολή και των μη εξαπατηθέντων από αυτόν ή μεταξύ αυτού και των συναπατηθέντων από αυτόν αλλά μη συμμετασχόντων στη δίκη, εξαρτάται από την έννοια, του στην προκειμένη περίπτωση εφαρμοστέου 181 άρθρου

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

του Αστικού Κώδικα, δηλαδή από το εάν η σύμβαση θα είχε καταρτιστεί μεταξύ του προσβαλλόμενου και των τρίτων και χωρίς την συμμετοχή του εξαπατημένου που άσκησε την προσβολή. Παραδείγματος χάριν, απευθύνω πρόταση για να συνάψω σύμβαση με τους Α, Β, Γ.

Συμβάλλομαι δε μόνο με το Α τον οποίο πείθω δολίως να συγκατατεθεί στην σύναψη αυτή. Εάν μου ασκήσει αγωγή μόνο αυτός για ακύρωση της σύμβασης και η σύμβαση ακυρωθεί λόγω της απάτης, τότε η ακύρωση αυτή δεν εκτείνεται και στους μη εξαπατημένους εφόσον είναι δυνατόν να αποδειχθεί ότι η σύμβαση μεταξύ αυτών και εμένα θα καταρτιζόταν και χωρίς την συμμετοχή του εξαπατημένου.

Όταν από την καταρτισμένη σύμβαση όχι ο συμβαλλόμενος και εξαπατημένος από τρίτον αλλά έτερος απέκτησε από τη σύμβαση δικαίωμα, τότε η ακύρωση μπορεί να ζητηθεί και κατ' αυτού αν αυτός γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη που διέπραξε ο τρίτος. Ως τρίτος που από τη δικαιοπραξία αμέσως αποκτάει δικαίωμα μπορεί να χαρακτηριστεί κάποιος υπέρ του οποίου καταρτίστηκε η σύμβαση ή ο αφανής δια μέσου άλλου αγοραστής που εν γνώσει και του πωλητού αγόρασε κάτι και ο

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

φαινόμενος ως εικονικός αγοραστής του πράγματος δεν κρατάει για τον ίδιο το αγορασμένο αντικείμενο.

Το άρθρο 155 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι η αγωγή για ακύρωση της δικαιοπραξίας απευθύνεται κατά του συμβαλλόμενου, επομένως και στην παραπάνω περίπτωση η αγωγή θα απευθυνθεί κατά του συμβαλλόμενου και όχι κατ' αυτού που απέκτησε δικαίωμα από τη σύμβαση. Για να αποτελέσει όμως η εκδιδόμενη απόφαση δεδικασμένο και κατ' αυτού, δηλαδή κατά αυτού που από την καταρτιζόμενη σύμβαση απέκτησε δικαίωμα, και να στερηθεί αυτός το δικαίωμα της τριτανακοπής, θα πρέπει να προσεπικληθεί στην δίκη. Κατά την προσεπίκληση θα εκτίθεται ότι αυτός γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την από τρίτου διαπραχθείσα απάτη. Εάν την απάτη του τρίτου γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει και ο συμβαλλόμενος, θεωρείται ότι ο συμβαλλόμενος και ο αποκτήσας εκ της συμβάσεως δικαίωμα τελούν υπό κοινό δόλο και δύναται να κατατεθεί αγωγή και στους δύο με το ίδιο δικόγραφο, καθώς συντρέχουν μεταξύ τους τα στοιχεία της παθητικής ομοδικίας (άρθρο 70 Πολ. Δικ.).

Εάν την απάτη του τρίτου την γνώριζε μόνο ο συμβαλλόμενος, όχι όμως και ο αποκτήσας εκ της συμβάσεως δικαίωμα, τότε η σύμβαση δεν ακυρώνεται προς τον δεύτερο.

8. Πλάνη που προκλήθηκε από απάτη.

Εάν η πλάνη που προκλήθηκε από απάτη δεν είναι ουσιώδης (άρθρα 141 - 143 του αστικού Κώδικα), δηλαδή όταν ο εξαπατημένος πλανήθηκε σχετικά με τα παραγωγικά αίτια της δικαιοπραξίας ή σχετικά με όρο αυτής, όποτε δεν υφίσταται ουσιώδης πλάνη σύμφωνα με τα παραπάνω άρθρα του Αστικού Κώδικα, και ο δε αντισυμβαλλόμενος αποδέχεται την δικαιοπραξία, όπως θα την ήθελε ο εξαπατημένος εάν δεν επλανάτο, τότε το δικαστήριο δύναται να μην ακυρώσει την δικαιοπραξία. Παραδείγματος χάριν, εάν κάποιος με δόλιο τρόπο με πληροφορήσει ότι η αξία των κτημάτων σε μία απομακρυσμένη πόλη, από την οποία εγώ δεν είχα την δυνατότητα να λαμβάνω ειδήσεις, υπέστη μεγάλη πτώση και με πείσει με τον ισχυρισμό του αυτόν να πουλήσω την οικία που είχα στην ιδιοκτησία μου στην πόλη αυτή, έναντι ευτελούς τιμής, μπορώ βεβαίως να ζητήσω την ακύρωση της πωλήσεως λόγω του ότι η απόφασή μου να πουλήσω την ιδιοκτησία μου σε τόσο μικρή τιμή προκλήθηκε από πλάνη καθώς βασίστηκε στους ψευδείς ισχυρισμούς του αγοραστή, και η οποία πλάνη αναφέρεται προφανώς στα παραγωγικά αίτια της βουλήσεως μου, είναι όμως επίσης δυνατόν εάν ο αγοραστής που με

εξαπάτησε αποδεχθεί να μου καταβάλλει την πραγματική αξία της οικίας μου έναντι της οποίας σκόπευα να την πουλήσω, να μην ακυρωθεί η αγοραπωλησία.

9. Η απάτη ως αδικοπραγία.

Ο εξαπατημένος δικαιούται να ζητήσει τόσο την ακύρωση της δικαιοπραξίας όσο και την αποκατάσταση κάθε άλλης ζημίας του, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα, των άρθρων 914 και των επομένων αυτού, περί αδικοπραξιών. Το διαφέρον του σε τέτοια περίπτωση αποτελείται, σύμφωνα με το άρθρο 914 και 298 του Κώδικα, τόσο από την θετική ζημία του, όσο και από τα διαφεύγοντα κέρδη αυτού, επίσης δύναται να ζητήσει και χρηματική ικανοποίηση λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστη, σύμφωνα με το άρθρο 932 του κώδικα. Το τελευταίο προκύπτει από το άρθρο 149 του κώδικα το οποίο αναφέρει ότι ο εξαπατημένος δικαιούται να ζητήσει την αποκατάσταση κάθε άλλης ζημίας του σύμφωνα με τις περί αδικοπραξιών διατάξεις, στη δε ζημία περιλαμβάνεται τόσο η αποζημίωση του άρθρου 914 και 298, όσο η χρηματική ικανοποίηση του άρθρου 932. Από την β' παράγραφο του ίδιου άρθρου δίνεται στον εξαπατημένο το εκλεκτικό δικαίωμα να ζητήσει μόνο αποκατάσταση της ζημίας του και να αποδεχθεί την σύμβαση. Η αγωγή για την αποκατάσταση της ζημίας του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

εξαπατημένου δεν υπόκειται στην παραγραφή του άρθρου 157 του Κώδικα, αλλά σε αυτήν του άρθρου 249 του ιδίου.

ΤΡΟΠΟΙ ΔΙΑΠΡΑΞΕΩΣ ΑΠΑΤΗΣ

Κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 386 ΠΚ το έγκλημα της απάτης μπορεί να τελεσθεί με τρεις τρόπους που διαφέρουν μεταξύ των, δηλαδή με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την απόκρυψη των αληθινών ή την παρασιώπηση των αληθινών, οι οποίες συνιστούν εναλλακτικώς μικτούς τρόπους τελέσεως μιάς και της αυτής αξιόποινης πράξεως. Στην περίπτωση της ψευδούς παραστάσεως γεγονότων και της αποκρύψεως αληθινών γεγονότων συντρέχει θετική απατηλή συμπεριφορά του δράστη, που τείνει, στην πρώτη περίπτωση στην αλλοίωση της αλήθειας των γεγονότων και στη δεύτερη, στη παρεμπόδιση, με θετική ενέργεια του δράστη, του εξαπατημένου να λάβει γνώση των αληθινών γεγονότων ενώ στην τρίτη περίπτωση, της παρασιώψεως των αληθινών γεγονότων, η συμπεριφορά του δράστη πραγματώνεται με παράλειψη της υποχρεώσεως που έχει από το νόμο είτε από τη σύμβαση είτε από προηγούμενη ενέργειά του, για ανακοίνωση των αληθινών γεγονότων (βλ. αποφάσεις ΑΠ 298 196 ΝοΒ 44, 1035, Συμβ. ΑΠ 1612/95 Ποιν. Χρ. 46, 1026).

ΤΟΠΟΣ ΤΕΛΕΣΕΩΣ

Τόπος τελέσεως του εγκλήματος της απάτης είναι αυτός στον οποίο έλαβε χώρα η ψευδής παράσταση γεγονότων και αυτός στον οποίο επήλθε η παραπλάνηση ή η περιουσιακή διάθεση ή η ζημιά του παθόντος (Συμβ.. ΑΠ 1080/95 Ποιν. Χρ. 46, 203).

ΧΡΟΝΟΣ ΤΕΛΕΣΕΩΣ

Από τη διάταξη του άρθρου 386 παρ. 1 του Π.Κ. προκύπτει ότι το έγκλημα της απάτης διαπράττει όποιος, με σκοπό να περιποιήσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος, βλάπτει ξένη περιουσία, πείθοντας κάποιον, με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή την απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών, σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή. Η παράσταση των ψευδών γεγονότων μπορεί να γίνει με οποιονδήποτε τρόπο, προφορικός ή εγγράφως, αρκεί συνεπεία αυτής να προξενήθηκε η πλάνη, και εκ παραπλανήσεως να προήλθε ο παραπλανηθείς σε πράξη ή παράλειψη ένεκα της οποίας επήλθε περιουσιακή ζημία στον παραπλανηθέντα ή τρίτο. Ως γεγονότα, κατά την έννοια του άρθρου 386 ΠΚ, νοούνται πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στο παρελθόν ή το παρόν και όχι εκείνα που πρόκειται να συμβούν στο μέλλον, όπως είναι οι απλές υποσχέσεις ή συμβατικές υποχρεώσεις. Όταν όμως οι τελευταίες

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

συνοδεύονται ταυτόχρονα με ψευδείς διαβεβαιώσεις και παραστάσεις άλλων ψευδών γεγονότων που αναφέρονται στο παρόν ή το παρελθόν, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργούν την εντύπωση της μελλοντικής εκπλήρωσης βάσει της εμφανιζομένης ψευδούς καταστάσεως από το δράστη που έχει ειλημμένη την πρόθεση να μην εκπληρώσει την υποχρέωση, τότε θεμελιώνεται το έγκλημα της απάτης . Χρόνος τελέσεως της απάτης θεωρείται εκείνος κατά τον οποίο ο δράστης, με σκοπό παρανόμου περιουσιακού οφέλους, ενήργησε και ολοκλήρωσε την απατηλή συμπεριφορά του, δηλαδή προέβη στις ψευδείς παραστάσεις εξαιτίας των οποίων παραπλανήθηκε (πείσθηκε) ο παθών ή τρίτος. Είναι αδιάφορος ο τυχόν μεταγενέστερος χρόνος επελεύσεως της περιουσιακής ζημίας του παθόντος, με την οποία ολοκληρώνεται η απάτη, καθώς και ο χρόνος που επιχειρήθηκε η ζημιογόνος ενέργεια ή παράλειψη του θύματος. Εν όψει αυτών μια πράξη απάτης τελείται και όταν γίνονται συνεχιζόμενες ψευδείς παραστάσεις που επαναλαμβάνονται μέχρις ότου καλλιεργηθεί στο εξαπατώμενο πρόσωπο η επιδιωκόμενη πλάνη δια της αποσπάσεως της εμπιστοσύνης του και ο χρόνος τελέσεως συμπίπτει με την τελική ολοκλήρωση της απατηλής συμπεριφοράς. Τέλος, κατά την παρ. 3 του ιδίου άρθρου 386 ΠΚ, όπως

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 παρ. 11 του ν 2408/96, η απάτη έχει κακουργηματικό χαρακτήρα και επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια (Βουλ. ΑΠ 691/97 ΝοΒ 1998, 259 , Ποιν. Χρ. 1998, 176).

ΑΠΑΤΗ ΕΠΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 386 παρ. 1 ΠΚ για να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της απάτης απαιτούνται:

α) σκοπός του δράστη να περιποιήσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος. Τούτο συνιστά κάθε ευνοϊκότερη διαμόρφωση της περιουσιακής κατάστασεως του υπαιτίου, χωρίς να είναι απαραίτητο και να επιτευχθεί, β) εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση αληθινών, εφόσον αυτή υπήρξε η παραγωγός αιτία για την παραπλάνηση του απατηθέντος . Ο τελευταίος (απατηθείς) δεν ταυτίζεται απαραίτητως με τον βλαπτόμενο , αλλά μπορεί να είναι διαφορετικό από εκείνον πρόσωπο. Επομένως μπορεί να τελεσθεί απάτη και με την παραπλάνηση του διακαστή. Τούτο συμβαίνει όταν σ' αυτόν υποβάλλεται ψευδής ισχυρισμός, ο οποίος υποστηρίζεται με την εν γνώσει επίκληση και προσαγωγή ψευδών κατά το περιεχόμενο αποδεικτικών μέσων, όπως είναι και η

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δικαστική ομολογία (άρθρα 39 και 352 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ) και γ) βλάβη ξένης περιουσίας, δηλαδή μείωση της περιουσιακής καταστάσεως άλλου χωρίς την επέλευση της οποίας δεν υφίσταται απάτη (ΑΠ 1345/92 Υπερ 1993,88).

Στην απάτη επί δικαστηρίου, όταν ξένο ακίνητο διεκδικείται από τον δράστη, βλαπτόμενος, κατά τις περιστάσεις, ενδέχεται να είναι και ο κύριος του ακινήτου, η περιουσιακή βλάβη του οποίου μπορεί να συνίσταται είτε στη μείωση της αντικειμενικής αγοραίας αξίας του τελευταίου (ακινήτου) από την αμφισβήτηση της κυριότητας του επ' αυτού είτε και σε κάθε δαπάνη για την δικαστική αναγνώριση της εν λόγω κυριότητας εξαιτίας ακριβώς της αμφισβητήσεώς της. (ΑΠ 1345/93 Υπερ 1993, 88).

Για την πληρότητα δε της αποφάσεως στην περίπτωση αυτή αρκεί να προσδιορίζεται σε τι συνίσταται η περιουσιακή βλάβη του κυρίου και πως επήλθε, χωρίς όμως - όταν αυτή έγκειται στη δαπάνη στην οποία αυτός υποβάλλεται για να αναγνωρισθεί η κυριότητά του επί του ακινήτου και για να διαταχθεί η απόδοσή του σ' αυτόν (κύριο) - να απαιτείται και ειδικότερος προσδιορισμός του ύψους της εν λόγω δαπάνης, εκτός αν η παραπομπή είναι για απάτη ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, οπότε θα πρέπει να προσδιορίζεται το ποσόν της. Επίσης είναι αναγκαίο να

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

εκτίθεται και η συνδρομή των προϋποθέσεων που απαιτούνται κατά νόμον για να αποκτήσει κυριότητα επί του ακινήτου, οι οποίες, υφιστάμενες στο πρόσωπό του, αμφισβητούνται (ΑΠ 1345/93 Υπερ 1993,88).

Δεν συνιστούν το αδίκημα της απάτης επί δικαστηρίου ισχυρισμοί που περιέχονται σε δικόγραφο και που μπορούν να αποκρουσθούν με τα συνήθη μέσα αποκρύψεως, εφόσον δεν συνοδεύονται από έγγραφα στοιχεία, τα οποία κατ' έμφρονα κρίσιν να οδηγούν σε εξαπάτηση του δικαστηρίου. (Συμβ. Πλημ. - Πειραιά 377/91 Αρχ. Ν. 44,91)

ΑΠΑΤΗ ΚΑΤ' ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Κατ' επάγγελμα τέλεση της πράξεως της απάτης υπάρχει όταν ο δράστης έχει την πρόθεση της επανειλημμένης διαπράξεως του αδικήματος με σκοπό τον πορισμό εισοδήματος απ' αυτό, για τη στοιχειοθέτηση δε της απάτης υπό την μορφή αυτή ούτε προηγούμενη καταδίκη του δράστη για την ίδια πράξη απαιτείται ούτε είναι αναγκαίο ο δράστης να έχει διαπράξει περισσότερες από μία τέτοιες πράξεις, κι αυτό γιατί τα κριτήρια της συνδρομής της επιβαρυντικής αυτής περιστάσεως μπορούν να διαπιστωθούν και σ' εκείνον που παραπέμπεται για μίαν μόνον πράξη, εφόσον

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

υπάρχει πρόθεση αυτού προς διάπραξη τέτοιων πράξεων προς βιοπορισμό του (Πλημ. Καβάλας 139/93 Ποιν. Χρ. 43,70).

Για το χαρακτηριστικό της απάτης ως τελουμένης κατ' επάγγελμα απαιτείται ο δράστης να προβαίνει στην τέλεσή της προς βιοπορισμό και γενικότερα προς αύξηση των εισοδημάτων του. Η απάτη χαρακτηρίζεται ότι διαπράττεται κατ' επάγγελμα και από την επανάληψη τέλεσής της με σκοπό την απόκτηση εισοδημάτων, χωρίς βέβαια να αποκλείεται ο χαρακτηρισμός της απάτης ως τελουμένης κατ' επάγγελμα και από την τέλεση μόνο μίας απάτης, αφού ο σκοπός του δράστη είναι ο πορισμός χρημάτων (Συμβ. πλημ. Τρικ. Βουλ. 242/92 Αρμ. 47, 252).

Για τη στοιχειοθέτηση του εγκλήματος της απάτης κατ' επάγγελμα απαιτείται ο δράστης να έχει σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτοντας ξένη περιουσία, με δόλια παραπλάνηση που επιτυγχάνεται μεταξύ άλλων και με την εν γνώσει παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών, χωρίς να απαιτείται ταυτότητα εκείνου που εξαπατήθηκε με εκείνον που υπέστη με βλάβη (Συμβ. Πλημ. Τρικ. Βουλ. 242/9 Αρμ. 47, 252).

Για την στοιχειοθέτηση του κακουργήματος της απάτης κατ' επάγγελμα που προβλέπεται και τιμωρείται από το άρθρο 386

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

παρ. 1 κ' 3 εδ. α του Π.Κ. απαιτούνται τα εξής στοιχεία: α) η παράσταση από τον δράστη εν γνώσει ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή η αθέμιτη απόκρυψη ή παρασιώπηση από αυτόν των αληθινών, β) ο σκοπός αυτού να περιποιήσει στον ευατό του με τα μέσα αυτά περιουσιακό όφελος, γ) η παράπειση με τα μέσα αυτά του παθόντος ώστε αυτός τελώντας σε πλάνη να προβεί εξαιτίας τους σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή από την οποία επέρχεται βλάβη στην περιουσία του και δ) η επανειλημμένη διενέργεια από τον δράστη τέτοιων πράξεων με σκοπό την αποκομιδή από αυτές εισοδήματος (Συμβ. Πλημ. Μεσολ. 84/92 Υπερ 1993, 361).

Ο υπαίτιος μετέρχεται την πράξη της απάτης κατ' επάγγελμα όταν στην τέλεσή της προβαίνει για να ποριστεί εισόδημα προς βιοπορισμό και είναι ιδιαίτερος επικίνδυνος (Συμβ. ΑΠ 511/93 Ποιν. Χρ. 43, 286) όταν από τον τρόπο, τις συνθήκες τελέσεώς της, την βαρύτητά της, τα αίτια που τον ώθησαν σε αυτήν και γενικώς από την όλη προσωπικότητά του παρέχεται βάσιμη πιθανότητα για την διάπραξη και άλλων εγκλημάτων στο μέλλον (Συμβ. ΑΠ 511/93 Ποιν. Χρ. 43, 389, Πλημ. Καβάλας 139/93 Ποιν. Χρ. 43,70).

Τα εγκλήματα της πλαστογραφίας μετά χρήσεως με σκοπό το όφελος και της απάτης κατ' επάγγελμα συρρέουν μεταξύ τους

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αληθινά, αφού τα πραγματικά στοιχεία του ενός είναι ανεξάρτητα και τελείως διάφορα του άλλου (Συμβ. Πλημ. Τρικ. 242/92 Βουλ. Αρμ. 47, 252).

ΑΠΑΤΗ ΚΑΤΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑ

Διάπραξη απάτης κατά συνήθεια απαιτεί επανειλημμένη διάπραξη του εγκλήματος αυτού, ώστε να προκύπτει ροπή του δράστη προς αυτό (Συμβ. Εφ. Θεσ. Βουλ. 514/93 Αρμ. 47,660).

ΑΠΑΤΗ ΠΕΡΙ ΤΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ

Το κατά το άρθρο 288 ΠΚ ειδικό αδίκημα της απάτης περί τις ασφάλειες δεν ταυτίζεται κατά περιεχόμενο με το αδίκημα του άρθρου 386 Π.Κ. , συρρέει δε κατ' ιδέαν με το αδίκημα του εμπρησμού, εφόσον έχει υπάρξει σύμβαση ασφαλίσεως αντικειμένου κατά του πυρός και άμεσος σκοπός του εμπρησμού είναι η είσπραξη του ποσού της ασφαλίσεως (ΑΠ 1229/95 Ποιν. Χρ. 46,361).

ΑΠΑΤΗ ΜΕ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ

Κατά το άρθρο 386 Α του ΠΚ όποιος με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του ή σε άλλον παράνομο περιουσιακό όφελος βλάπτει ξένη περιουσία, επηρεάζοντας τα στοιχεία υπολογιστεί είτε με μη ορθή διαμόρφωση του πράγματος είτε με επέμβαση κατά τη εφαρμογή του είτε χρησιμοποίηση μη ορθών

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

ελλιπών στοιχείων είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με τις ποινές του άρθρου 386 ΠΚ. Περιουσιακή βλάβη υφίσταται και αν τα πρόσωπα που την υπέστησαν ήταν άδηλα. Για την εκτίμηση του ύψους της ζημίας είναι αδιάφορο αν παθόντες είναι ένα ή περισσότερα πρόσωπα (ΑΠ 1059/95 ΝοΒ 44, 504 Ποιν. Χρ. 46,97).

ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΑ

Α) Απάτη, κατά την ΑΚ 914, αποτελεί η υπόσχεση πωλητή αυτοκινήτων σε τρίτους, ότι θα τους διαθέσει δήθεν ετοιμοπαράδοτα αυτοκίνητα των οποίων απομένει μόνο εκτελωνισμός, ενώ οι ψευδείς υποσχέσεις του αποκλειστικό σκοπό είχαν να εισπράξει μεγάλες προκαταβολές, για ν' αντιμετωπίσει πιεστικές υποχρεώσεις της επιχειρήσεώς του (Εφ. Θεσ. 117/92 Αρμ. 46, 1004).

Β) Απάτη με τη μορφή της παραστάσεως ψευδών γεγονότων ως αληθινών υπάρχει και στη περίπτωση εκδόσεως τραπεζικής επιταγής, η οποία δεν πληρώνεται κατά την λήξη της ελλείψει χρηματικού ποσού (Πλημ. Καβάλας 139/92 Ποιν. Χρ. 43, 70).

Γ) Η επιστροφή από τρίτον στο θύμα του ποσού το οποίο με απάτη απέσπασε ο δράστης, η οποία επιστροφή έγινε μετά την παρέλευση ικανού χρόνου και μετά την υποβολή μηνύσεως, δεν αποκλείει την ύπαρξη δόλου του δράστου (Συμβ. Εφ. Αθ. 1313/93 Υπερ 1993, 1128).

Δ) Απάτη σε βαθμό κακουργήματος και με τις επιβαρυντικές περιστάσεις του άρθρου 386 παρ. 3 ΠΚ συνιστούν οι ενέργειες του κατηγορουμένου που εμφανίσθηκε ως αντιπρόσωπος

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

συγκεκριμένης εταιρείας αυτοκινήτων, κατά τον χρόνο που του είχε αφαιρεθεί η αντιπροσωπεία, και έτσι παραπλάνησε διάφορα άτομα που του κατέβαλαν χρηματικά ποσά για την προς αυτά πώληση αυτοκινήτων και ούτε τα αυτοκίνητα παρέδωσε ούτε τα χρήματα επέστρεψε (Συμβ. Εφ. Θεσ. 248/93 Υπερ 1993, 915).

Ε) Ο πελάτης πολυκαταστήματος, ο οποίος τοποθετεί στο ειδικό καρότσι εκτιθέμενα προς πώληση εμπορεύματα, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε αυτό να μην είναι ορατό από τον ταμία του καταστήματος, δεν διαπράτει κλοπή, αλλά απάτη, αν διέλθει το ταμείο χωρίς να πληρώσει το πράγμα (Εφ. Ντυσσελντορφ 17.11.92 Ποιν. Χρ. 43, 743).

III Η ΑΠΕΙΛΗ

1) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ: Η απειλή αποτελεί επίσης λόγο που καθιστά ακυρώσιμη τη δικαιοπραξία. Από τις ΑΚ 150 και 151 προκύπτει ότι απειλή είναι η παράνομη ή αντίθετη προς τα χρηστά ήθη εξαγγελία σπουδαίου και άμεσου κακού για την προσωπικότητα και την περιουσία του απειλούμενου ή των στενότερα συνδεδεμένων με αυτόν προσώπων, η επέλευση του οποίου (κακού) εξαρτάται από τη βούληση του εξαγγελούντος. Προϋποθέσεις για την ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω απειλής είναι:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

α) Να εξαγγέλεται κάποιο κακό, β) το κακό να θέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο ανθρώπινα αγαθά, γ) τα αγαθά αυτά να ανάγονται στην προσωπικότητα ή στην περιουσία ορισμένων προσώπων, δ) η επέλευση του κακού να εξαρτάται από τη βούληση του απειλούντος, ε) να προκαλείται από την απειλή φόβος σε γνωστικό άνθρωπο, στ) η απειλή να αντίκειται στον νόμο ή στα χρηστά ήθη, ζ) η απειλή να αποβλέπει και τελικώς να οδηγεί στη δήλωση βουλήσεως του απειλουμένου προσώπου.

2) Εξαγγελία κακού: Πρόκειται για τη γνωστοποίηση στον απειλούμενο με τον προφορικό λόγο, εγγράφως, με χειρονομίες ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ότι θα επέλθει βλάβη στα αγαθά του ιδίου ή κάποιου από τα πρόσωπα που συνδέονται μαζί του στενότατα. Το απειλούμενο κακό μπορεί να συνίσταται και σε παράλειψη παροχής βοήθειας, αν ο απειλών έχει νομική υποχρέωση για την παροχή της ή προκάλεσε ο ίδιος τον κίνδυνο.

3) Σπουδαίος και άμεσος κίνδυνος: Το εξαγγελόμενο κακό πρέπει να εκθέτει τα προαναφερθέντα αγαθά σε κίνδυνο, ο οποίος πρέπει να είναι άμεσος, δηλαδή (π.χ. γιατρός αρνείται περίθαλψη βαρεια τραυματισμένου) και σπουδαίος, δηλαδή πραγματικός (π.χ. πατέρας του παραπάνω παραδείγματος δεν έχει άλλα παιδιά, που θα τον φρόντιζαν ούτως ή άλλως).

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

4) Επαπειλούμενα αγαθά: Σύμφωνα με την ΑΚ 151 τα επαπειλούμενα αγαθά πρέπει να είναι η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία, η τιμή, δηλαδή η προσωπικότητα, και η περιουσία του απειλούμενου ή των προσώπων που συνδέονται στενότατα μαζί του.

5) Εξάρτηση του κακού από τη βούληση του απειλούντος:

Το απειλούμενο κακό πρέπει να εξαρτάται άμεσα ή έμμεσα από τη βούληση και τις δυνατότητες του απειλούντος.

6) Πρόκληση φόβου σε γνωστικό άνθρωπο: Σύμφωνα με την ΑΚ 151 η απειλή πρέπει - υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες - να προκαλεί φόβο σε γνωστικό άνθρωπο, δηλαδή να είναι σοβαρή.

7) Απειλή παράνομη ή ανήθικη: Η απειλή είναι παράνομη, όταν το εξαγγελόμενο κακό αντίκειται σε διάταξη νόμου, ανεξάρτητα από το εάν ο απειλούμενος έχει υποχρέωση να προβεί στη συγκεκριμένη δήλωση βουλήσεως.

8) Σκοπός ο εξαναγκασμός σε δήλωση βουλήσεως: Η απειλή πρέπει να αποβλέπει να ωθήσει τον απειλούμενο μέσω της ψυχολογικής πίεσης που ασκείται σε δήλωση βουλήσεως ορισμένου περιεχομένου.

9) Δικαίωμα αποζημίωσης: Σύμφωνα με την ΑΚ 152 ο απειληθείς παράλληλα με την ακύρωση της δικαιοπραξίας, έχει

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δικαίωμα να ζητήσει και την ανόρθωση κάθε άλλης ζημίας σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, ενώ μπορεί επίσης να αποδεχθεί τη δικαιοπραξία και να ζητήσει μόνο την ανόρθωση της ζημίας. Για τη διάταξη αυτή ισχύουν όσα αναφέρθηκαν στο πλαίσιο της ΑΚ 149.

10) Υποχρέωση αποζημίωσης του καλόπιστου λήπτη απευθυντέας δηλώσεως : Σύμφωνα με την ΑΚ 153, όποιος εξαναγκάστηκε με απειλή - που ασκήθηκε από τρίτον - να απευθύνει δήλωση βουλήσεως σε άλλον, αν ακυρωθεί για τον λόγο αυτό η δήλωση, μπορεί κατά τις περιστάσεις να υποχρεωθεί να αποζημιώσει τον άλλον, αν ο τελευταίος ούτε γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει την απειλή (π.χ. ο Α, απειλούμενος από τον Γ, υποσχέθηκε στον Β τη χορήγηση δανείου).

5) Η ΤΗΡΗΣΗ ΤΥΠΟΥ

Ο αστικός κώδικας καθιερώνει την αρχή του ατύπου των δικαιοπραξιών, αφού η τήρηση τύπου απαιτείται μόνο όπου το ορίζει ο νόμος. Οι συνηθέστεροι τύποι που επιβάλλει ο αστικός κώδικας είναι οι ακόλουθοι:

α) Ιδιωτικό έγγραφο

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Το ιδιωτικό έγγραφο πρέπει να έχει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη. Αν πρόκειται για σύμβαση, η υπογραφή των συμβαλλομένων πρέπει να τεθεί στο ίδιο έγγραφο. Αν συνταχθούν για τη σύμβαση περισσότερα πρωτότυπα, αρκεί η υπογραφή του κάθε μέρους στο έγγραφο που προορίζεται για το άλλο. Αν πρόκειται για ανώνυμους τίτλους που εκδίδονται σε μεγάλο αριθμό υπάρχει δυνατότητα αναπλήρωσης της ιδιόχειρης υπογραφής με αποτύπωση της υπογραφής με μηχανικό μέσο. Σε κάθε περίπτωση που ο νόμος δεν ορίζει ειδικά άλλο έγγραφο, αρκεί το ιδιωτικό έγγραφο (π.χ. καταστατικό σωματείου).

B) Ιδιωτικό έγγραφο βέβαιας χρονολογίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις ο νόμος απαιτεί ιδιωτικό έγγραφο βέβαιης χρονολογίας δηλαδή ιδιωτικό έγγραφο θεωρημένο από συμβολαιογράφο ή άλλη αρχή.

Έγγραφο βέβαιης χρονολογίας απαιτεί ο νόμος π.χ. για την σύσταση ενεχύρου.

γ) Συμβολαιογραφικό έγγραφο

Συμβολαιογραφικό έγγραφο απαιτεί ο νόμος σε ορισμένες δικαιοπραξίες όπως οι εμπράγματα συμβάσεις για ακίνητα . Ο τύπος που ορίζει ο νόμος για τη δικαιοπραξία απαιτείται και για

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

τις τροποποιήσεις της. Η μη τήρηση του τύπου που απαιτεί ο νόμος έχει ως συνέπεια την ακυρότητα της δικαιοπραξίας.

6) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΗΛΩΣΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ

Για να είναι έγκυρη η δικαιοπραξία, απαιτείται να έχει σύννομο περιεχόμενο, δηλαδή το περιεχόμενό της δεν πρέπει να προσκρούει στο νόμο. Η έκφραση της αρχής της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως είναι ότι στο πεδίο του αστικού δικαίου επιτρέπεται ό,τι ρητά δεν απαγορεύεται από το νόμο.

Τα άρθρα 174-179 του Αστικού Κώδικα ορίζουν περιπτώσεις κατά τις οποίες η δικαιοπραξία είναι άκυρη.

Συγκεκριμένα:

α) Η δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διαταξη του νόμου, αν δεν συνάγεται κάτι άλλο, είναι άκυρη.

β) Η διάθεση ενός αντικειμένου είναι άκυρη αν την απαγορεύει ο νόμος, ή δικαστική απόφαση ή η ιδιωτική βούληση.

γ) Δικαιοπραξία που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη είναι άκυρη. Ως χρηστά ήθη νοούνται οι κανόνες της κοινωνικής ηθικής, δηλαδή οι αντιλήψεις περί ηθικής του μέσου κοινωνικού ανθρώπου που ισχύουν στην κοινωνία σε ορισμένο χρόνο.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Το άρθρο 179 ΑΚ αναφέρει ότι είναι αντίθετη προς τα χρηστά ήθη και συνεπώς άκυρη η δικαιοπραξία με την οποία δεσμεύεται η ελευθερία του προσώπου (ανήθικη δικαιοπραξία) ή η δικαιοπραξία με την οποία εκμεταλλεύεται κάποιος την ανάγκη, την κουφότητα ή την απειρία του άλλου και πετυχαίνει έτσι να συνομολογήσει ή να πάρει για τον εαυτό του ή τρίτο, για κάποια παροχή, περιουσιακά οφέληματα που, κατά τις περιστάσεις, βρίσκονται σε φανερή δυσαναλογία προς την παροχή (αισχροκερδής δικαιοπραξία).

ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΚΥΡΩΣΙΑ

ΓΕΝΙΚΑ

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου μιά δικαιοπραξία παρουσιάζει ελαττώματα ή ελλείψεις, ώστε, παρά την εμφάνιση του πραγματικού της στον εξωτερικό κόσμο, να μη παράγει τα έννομα αποτελέσματά της.

Διακρίνουμε τις ακόλουθες μορφές παθολογικών (ανίσχυρων) δικαιοπραξιών: α) Ανυπόστατο, β) Ανενεργό, γ) Ακυρότητα, δ) Ακυρωσία.

Στον ΑΚ κυρίως ρυθμίζεται η ακυρότητα και η ακυρωσία.

Α) ΑΝΥΠΟΣΤΑΤΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

ΕΝΝΟΙΑ

Ανυπόστατη είναι η δικαιοπραξία, όταν λείπουν ουσιώδη στοιχεία του πραγματικού της, και είναι βέβαιο πως η έλλειψη αυτή δεν πρόκειται να καλυφθεί . Π.χ. σύμβαση πώλησεως, στην οποία δεν γίνεται λόγος για το τίμημα.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Οι ανυπόστατες δικαιοπραξίες είναι ανύπαρκτες και δεν μπορεί να οδηγήσουν στην παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων που

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

κινούνται στο χώρο των δικαιοπραξιών. Είναι όμως υπερβολικό να λέγεται ότι οι ανυπόστατες δικαιοπραξίες δεν παράγουν ούτε εξωδικαιοπρακτικές συνέπειες, αφού και η ανυπόστατη δικαιοπραξία αποτελεί πράξη και έτσι μπορεί να αποτελέσει δικανικό γεγονός. Είναι δυνατό π.χ. και στις περιπτώσεις ανυπόστατων δικαιοπραξιών να υπάρχει θέμα ευθύνης προσυμβατικής, ή αδικοπρακτικής ή από αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Ακόμη και περίπτωση "μετατροπής" ανυπόστατης δικαιοπραξίας μπορεί να υπάρξει π.χ. ο ανυπόστατος γάμος να θεωρηθεί μνηστεία.

Το ανυπόστατο μιάς δικαιοπραξίας μπορεί να αναγνωριστεί δικαστικά, μετά από αναγνωριστική αγωγή.

B) ΑΝΕΝΕΡΓΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

ΕΝΝΟΙΑ

Ανενεργές ή ατελείς ή ελλιπείς ή ατέλεστες δικαιοπραξίες είναι αυτές, που για την ολοκλήρωσή τους απαιτείται η συνδρομή ορισμένων ακόμη στοιχείων, τα οποία δεν είναι βέβαιο αν θα συμπληρωθούν. Τέτοιες είναι οι δικαιοπραξίες, για την ισχύ των οποίων απαιτείται η έγκριση τρίτου.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Κατά μία γνώμη, στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για ακυρότητα, η οποία όμως είναι μετέωρη.

Στις ανενεργές δικαιοπραξίες κατατάσσουν μερικοί και τις δικαιοπραξίες με αναβλητική αίρεση.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Αν συμπληρωθούν τα στοιχεία που λείπουν, η δικαιοπραξία αναπτύσσει όλη της την ενέργεια .

Μέχρι να συμπληρωθούν τα στοιχεία αυτά, το κύρος της δικαιοπραξίας είναι μετέωρο.

Αν καταστεί βέβαιο πως τα ελλείποντα στοιχεία δεν θα συμπληρωθούν, η δικαιοπραξία είναι άκυρη.

Γ) ΑΚΥΡΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

ΕΝΝΟΙΑ

Κατά το άρθρο 180 ΑΚ, "η άκυρη δικαιοπραξία θεωρείται σαν να μην έγινε". Αυτό σημαίνει, πως η άκυρη δικαιοπραξία δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματα της, όχι όμως και ότι η δικαιοπραξία δεν υπάρχει σαν πραγματικό γεγονός ή ορθότερα σαν δικαιοπραξία.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Η ύπαρξη της άκυρης δικαιοπραξίας στο χώρο του δικαίου καταφαίνεται στις περιπτώσεις όπου μία άκυρη δικαιοπραξία (ιδίως αμφοτεροβαρής σύμβαση) εκτελέστηκε (έστω και από ένα μόνο μέρος), στο εργατικό δίκαιο και στο δίκαιο των εμπορικών εταιρειών όταν άκυρη σύμβαση εργασίας ή άκυρη εταιρεία λειτούργησαν στην πραγματικότητα.

ΛΟΓΟΙ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Λόγοι ακυρότητας υπάρχουν πολλοί. Συνήθως ο νόμος με ειδική διάταξη προβλέπει την ακυρότητα της δικαιοπραξίας.

Οι λόγοι ακυρότητας μπορεί να επέρχονται είτε με την έλλειψη δικαιοπρακτικής ικανότητας ή εξουσίας διαθέσεως είτε με το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας (αν είναι παράνομο ή ανήθικο) είτε με τη δικαιοπραξία καθαυτή (π.χ. εικονικότητα).

Η επιδίωξη ταξινομήσεως των λόγων ακυρότητας δεν εξυπηρετεί κάποιο πρακτικό ή θεωρητικό σκοπό.

ΕΙΔΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Δια κρίνουμε τα ακόλουθα είδη ακυρότητας:

1) Ακυρότητα αρχική και επιγενόμενη.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Αρχική ακυρότητα υπάρχει όταν η δικαιοπραξία είναι άκυρη από τη στιγμή της καταρτίσεώς της. Π.χ δικαιοπραξία παράνομη ή ανήθικη. Στις περισσότερες περιπτώσεις ακυρότητας έχουμε ακυρότητα αρχική.

Επιγενόμενη ακυρότητα υπάρχει, όταν η δικαιοπραξία καταρτίστηκε έγκυρα, αλλά μεταγενέστερα έγινε άκυρη. Η επιγενόμενη ακυρότητα πρέπει να διακρίνεται από την κατάρτηση ή απόσβεση ή άρση της έννομης σχέσης που διαπλάσσεται με τη δικαιοπραξία.

2) Ακυρότητα ολική και μερική

Ολική ακυρότητα υπάρχει όταν ολόκληρη η δικαιοπραξία είναι άκυρη.

Μερική ακυρότητα υπάρχει όταν μόνο ένα μέρος, (ένας ή περισσότεροι όροι), της δικαιοπραξίας είναι άκυρο. Π.χ. δάνειο με τόκο υψηλότερο από τον επιτρεπόμενο το δάνειο είναι έγκυρο, ο όρος όμως σχετικά με τον τόκο άκυρος ως προς το πέρα από το επιτρεπόμενο ύψος του επιτοκίου.

α. Είναι πρόδηλο, ότι για να υπάρχει μερική ακυρότητα απαιτείται να είναι δυνατή η διαίρεση της δικαιοπραξίας σε τμήματα όπως π.χ. στην περίπτωση της πωλήσεως πολλών πραγμάτων, όταν η ακυρότητα πλήττει την πώληση ενός μόνο

πράγματος ή στην περίπτωση της συνεγγυήσεως, όταν η ακυρότητα πλήττει την εγγύηση ενός από τους συνεγγυητές .

β. Συνήθως στη μερική ακυρότητα ο λόγος της ακυρότητας πλήττει το αντίστοιχο μέρος (όρο) της δικαιοπραξίας. Δεν αποκλείεται όμως να υπάρχει ολική ακυρότητα και όταν με το λόγο της ακυρότητας πλήττεται μέρος μόνο της δικαιοπραξίας.

γ. Με την ΑΚ 181 καθιερώνεται ο κανόνας ότι "η ακυρότητα μέρους συνεπιφέρει την ακυρότητα ολόκληρης της δικαιοπραξίας, αν συνάγεται ότι αυτή δεν θα είχε επιχειρηθεί χωρίς το άκυρο μέρος". Σχετικά με τη ρύθμιση αυτή παρατηρητέα είναι τα ακόλουθα:

- Διατηρεί την αρχή του <<utile per inutile non vitiatur>>.

- Η διαπίστωση αν η δικαιοπραξία "θα είχε επιχειρηθεί χωρίς το άκυρο μέρος" δεν αποτελεί ερμηνεία της δικαιοπραξίας αλλά αναζήτηση της υποθετικής ή εικαζομένης βουλήσεως του δικαιοπρακτούντος. Αυτή θα γίνει με κριτήρια υποκειμενικά (τι επιδίωκαν τα μέρη με τη δικαιοπραξία) και αντικειμενικά (αντικειμενική αξιολόγηση των συμφερόντων, όπως αυτά προκύπτουν από τη δικαιοπραξία).

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

- Το βάρος αποδείξεως, ότι η όλη δικαιοπραξία δεν θα καταρτιζόταν αν τα μέρη γνώριζαν την ακυρότητα του μέρους, φέρει αυτός που επικαλείται την ακυρότητα όλης της δικαιοπραξίας.

- Κρατούσα και ορθότερη πρέπει να θεωρηθεί η γνώμη, (που διατυπώθηκε από τον Λιτζερόπουλο), κατά την οποία, για την επέκταση της μερικής ακυρότητας σε ολική, πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες διακρίσεις:

i) Αν οι δικαιπρακτούντες αγνοούσαν τη μερική ακυρότητα κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας, η επέκταση της μερικής ακυρότητας σε ολική είναι δυνατή κατά τους όρους της ΑΚ 181. Π.χ. αν οι δικαιπρακτούντες αγνοούσαν ότι ο συμφωνηθείς τόκος, είναι τοκογλυφικός η μερική ακυρότητα μπορεί να καταστεί ολική.

ii) Αν οι δικαιπρακτούντες γνώριζαν τη μερική ακυρότητα κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας και η μερική ακυρότητα οφείλεται σε απαγορευτική διάταξη νόμου που αποδοκιμάζει το περιεχόμενο της δικαιοπραξίας η επέκταση της μερικής ακυρότητας σε ολική είναι επιτρεπτή.

iii) Αν οι δικαιπρακτούντες γνώριζαν τη μερική ακυρότητα κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας και η μερική ακυρότητα δεν οφείλεται σε διάταξη που αποδοκιμάζει το

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

περιεχόμενο της δικαιοπραξίας η επέκταση της μερικής ακυρότητας σε ολική είναι επιτρεπτή κατά τους όρους της ΑΚ 181.

- Γίνεται δεκτό, πως η διάταξη του άρθρου 181 ΑΚ εφαρμόζεται και στις σύνθετες δικαιοπραξίες (δύο ή περισσότερες δικαιοπραξίες που συνάπτονται συγχρόνως και συνδέεται με κοινότητα σκοπού), όταν η μία από αυτές είναι άκυρη.

3) Ακυρότητα απόλυτη και σχετική

Απόλυτη ακυρότητα υπάρχει όταν την ακυρότητα μπορεί να την επικαλεσθεί οποιοσδήποτε και το δικαστήριο την λαμβάνει αυτεπάγγελτα υπόψη. Σχετική ακυρότητα υπάρχει όταν την ακυρότητα μπορούν να επικαλεσθούν μόνο ορισμένα πρόσωπα (που συνήθως ρητά ορίζονται στο νόμο), μέχρι να γίνει επίκληση της ακυρότητας, η σχετικά άκυρη δικαιοπραξία παράγει κανονικά τα έννομα αποτελέσματά της.

4) Ακυρότητα δυνητική

Δυνητική ακυρότητα υπάρχει στις περιπτώσεις όπου απόκειται στην κρίση του δικαστηρίου να κηρύξει άκυρη μια δικαιοπραξία.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Η άκυρη δικαιοπραξία δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματά της. Η συνέπεια αυτή της ακυρότητας επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς δηλαδή να απαιτείται να κηρυχθεί προηγουμένως από το δικαστήριο άκυρη η δικαιοπραξία.

Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό έχουμε στις περιπτώσεις της δυνητικής ακυρότητας, της ακυρότητας αποφάσεων της συνελεύσεως σωματείου, (όπου όμως πρόκειται για ακυρωσία), και του γάμου.

Η ακυρότητα μια δικαιοπραξίας μπορεί να διαπιστωθεί με δικαστική απόφαση μετά από αναγνωριστική αγωγή του ενδιαφερομένου.

Η ακυρότητα της δικαιοπραξίας προτείνεται κατά παντός. Εξαίρεση έχουμε σε ορισμένες περιπτώσεις κατά ρητή διάταξη του νόμου, προς προστασία των καλόπιστων τρίτων.

Το δικαίωμα επικλήσεως της ακυρότητας δεν υπόκειται σε παραγραφή ή αποκλειστική προθεσμία, μπορεί όμως να αποδυναμωθεί.

ΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

ΕΝΝΟΙΑ

α. Ίαση της ακυρότητας σημαίνει ότι η άκυρη δικαιοπραξία ισχυροποιείται μεταγενέστερα και η ισχυροποίησή της ενεργεί αναδρομικά.

β. Ίαση της απόλυτης ακυρότητας δεν είναι δυνατή παρά μόνο στις περιπτώσεις που ρητά προβλέπει ο νόμος.

γ. Ίαση της σχετικής ακυρότητας είναι δυνατή, αν αυτός που έχει το δικαίωμα να επικαλεσθεί τη σχετική ακυρότητα παραιτηθεί από το δικαίωμά του αυτό ή εγκρίνει την άκυρη δικαιοπραξία. Παραίτηση και έγκριση είναι μονομερείς δικαιοπραξίες, που πρέπει να περιβληθούν τον τύπο της δικαιοπραξίας, την ίαση της οποίας σκοπούν.

ΕΠΙΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ

Η επικύρωση άκυρης δικαιοπραξίας ρυθμίζεται από το άρθρο 183 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο "επικύρωση άκυρης δικαιοπραξίας ισχύει σαν νέα κατάρτισή της".

Σχετικά παρατηρητέα είναι τα ακόλουθα:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

1) Η επικύρωση αποτελεί νέα κατάρτιση της άκυρης δικαιοπραξίας, πρόκειται δηλαδή για νέα, διαφορετική από την επικυρούμενη, δικαιοπραξία, για την έγκυρη κατάρτιση της οποίας απαιτείται να συντρέχουν όλες οι απαιτούμενες από το νόμο προϋποθέσεις (π.χ. δικαιοπρακτική ικανότητα, τύπος κ.λ.π.).

2) Η επικύρωση μπορεί να γίνει και σιωπηρά.

3) Οι επικυρώντες πρέπει να γνωρίζουν ότι η επικυρούμενη δικαιοπραξία είναι άκυρη.

4) Με την επικύρωση δεν ισχυροποιείται αναδρομικά η επικυρούμενη άκυρη δικαιοπραξία.

Εξαίρεση από την αρχή αυτή αποτελεί η ενοχική αναδρομική ενέργεια της επικυρώσεως, η οποία καθιερώνεται για τις συμβάσεις, κατά την οποία: "αν οι συμβαλλόμενοι επικυρώσουν άκυρη σύμβαση, σε περίπτωση αμφιβολίας δημιουργείται αμοιβαία μεταξύ τους υποχρέωση για κάθε παροχή που θα όφειλαν, αν η σύμβαση ήταν έγκυρη από τη αρχή".

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΑΚΥΡΗΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΣΕ ΕΓΚΥΡΗ

Η μετατροπή ρυθμίζεται στο άρθρο 182 ΑΚ.

1) Προϋποθέσεις της μετατροπής είναι:

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

α. Η δικαιοπραξία να είναι απόλυτα άκυρη (ή ατελής μετά την οριστική της ματαίωση). Γίνεται δεκτό, πως μετατροπή ανυπόστατης, ακυρώσιμης και σχετικά άκυρης δικαιοπραξίας δεν είναι δυνατή.

β. Η δικαιοπραξία αυτή να περιέχει τα στοιχεία άλλης δικαιοπραξίας, η οποία πληρεί όλες τις προϋποθέσεις εγκυρότητας. Είναι αυτονόητο ότι η κατά μετατροπή δικαιοπραξία δεν μπορεί να έχει έννομες συνέπειες τελείως διαφορετικές ή ευρύτερες από την αρχική π.χ. άκυρη σύσταση ενεχύρου δεν μπορεί να μετατραπεί σε ισχυρή μεταβίβαση κυριότητας.

γ. Να συνάγεται ότι τα μέρη θα ήθελαν τη δεύτερη αυτή δικαιοπραξία, αν γνώριζαν την ακυρότητα. Πρόκειται για αναζήτηση της υποθετικής βουλήσεως των μερών με κριτήρια υποκειμενικά και αντικειμενικά.

Το βάρος αποδείξεως της συνδρομής των προϋποθέσεων της ΑΚ 182 φέρει ο επικαλούμεος τη μετατροπή.

2) Μετατροπή μονομερούς δικαιοπραξίας. Γενικά γίνεται δεκτό ότι παρά το γράμμα της ΑΚ 182, χωρεί μετατροπή και μονομερών δικαιοπραξιών.

3) Συνέπεια της μετατροπής είναι ότι η αρχική άκυρη δικαιοπραξία δεν ισχύει, τη θέση της όμως παίρνει η εμπεριεχόμενη

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

σ' αυτήν άλλη έγκυρη δικαιοπραξία. Π.χ. άκυρη σύσταση ενεχύρου μπορεί να ισχύει κατά μετατροπή ως έγκυρη ενοχική συμφωνία δικαιώματος επισχέσεως.

4) Μετατροπή ex lege. Υπάρχουν περιπτώσεις, όπου άμεσα από το νόμο προβλέπεται μετατροπή άκυρης δικαιοπραξίας.

ΑΚΥΡΩΣΙΜΕΣ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΕΣ

Έννοια και περιπτώσεις. Ακυρώσιμη δικαιοπραξία είναι αυτή που παράγει μεν νομική ενέργεια, αλλά λόγω ελαττώματος μπορεί να προσβληθεί και να ακυρωθεί. Στο δίκαιο που ισχύει από πριν τα κυριότερα θέματα ακυρώσιμης δικαιοπραξίας είναι η πλάνη (ιδιαίτερα επί τελευταίας διατάξεως βουλήσεως), η απάτη, η απειλή, η υπέρογκος βλάβη, η εξ ελαττωμάτων του πραθέντος αναστροφή της πωλήσεως, η παυλιανή διάρρηξη των δανειστών, η κατηγορία για αστοργία. Αλλά στο ρωμαϊκό δίκαιο ούτε η προσβολή ούτε τα αποτελέσματα της ανατροπής έχουν ενιαία κάποια μορφή στα θέματα αυτά. Κατ' αρχήν μπορεί να λεχθεί ότι η ανατροπή επέρχεται ex tunc, αλλά όχι αυτοδικαίως και αμέσως (εμπραγμάτως), αλλά ενοχικώς, δηλαδή γεννιέται ενοχή του ηττηθέντος - αυτός δεν είναι όπως επί το πολύ ο συμβληθείς - σε απόδοση των ληφθέντων, τούτο το οποίο ακριβώς, σημαίνει ότι

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

κατά τρίτων ειδικών διαδόχων δεν είχε κατά κανόνα αποτέλεσμα η ακύρωση. Έτσι όπως ισχύει από πριν στο δίκαιο. Ειδικότερα ως προς την ακυρώσιμη δικαιοπραξία εξαιτίας απάτης ή απειλής που ισχύει από πριν στο δίκαιο γίνεται ήδη λόγος (παρ. 48,52).

Ο Κώδικας ως ακυρώσιμη δικαιοπραξία - κατ' αντίθεση προς την άκυρη - αναφέρει την καταρτισθείσα : α) η παρακίνηση εκ πλάνης διάσταση μεταξύ της δηλώσεως και της βουλήσεως του δηλούντος, β) εξαιτίας απάτης και γ) εξαιτίας απειλής. Στις περιπτώσεις αυτές χωρεί ακύρωση δια δικαστικής αποφάσεως με αίτηση αυτού που δικαιούται να την ζητήσει, το δε αποτέλεσμα της ακυρώσεως εξομοιώνεται προς αυτή που από την αρχή είναι άκυρη.

Αναφέρθηκε πιο πάνω υπό ποιους όρους η πλάνη και η απειλή καθιστούν την δικαιοπραξία ακυρώσιμη. Μένει να δούμε πρώτα μεν υπό ποίων και κατά ποίων ζητείται η ακύρωση, δηλαδή πως επέρχεται αυτή και δεύτερον τα αποτελέσματα αυτής.

Πως επέρχεται η ακύρωση

Κατά το άρθρο 154 η ακύρωση της δικαιοπραξίας εξαιτίας πλάνης, απάτης η απειλής επέρχεται με δικαστική απόφαση (συνεπεία αγωγής περί αυτού ή ενστάσεως). Αυτό κατ' αρχήν είναι σύμφωνο και προς το τέως ισχύον ρωμαϊκό δίκαιο, όπως είπαμε.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Για την ακύρωση κατά το άρθρο που έχει λεχθεί ισχύουν τα εξής: Αυτός που οδηγεί (ενάγων) σε ακύρωση είναι ο πλανηθείς ή ο απειληθείς όπως και οι κληρονόμοι αυτών. Επί δικαιοπραξίας καταρτισθείσας δι' αντιπροσώπου, πλανηθέντος, απατηθέντος ή απειληθέντος, ενάγων είναι ο αντιπροσωπευόμενος. Επί γάμου είναι μόνον ο πλανηθείς ή απειληθείς σύζυγος ή ο ειδικός αυτού αντιπρόσωπος, όχι δε και οι κληρονόμοι του συζύγου (1378, 1379). Επί προσβολής διατάξεως διαθήκης ενάγων είναι ο εκ της ακυρώσεως οφελούμενος, επί δε πλάνης (παραληφθέντος ή οψιγενούς μεριδούχου αυτός (1786, 1787).

Εναγόμενος επί μεν ακυρώσιμου συμβάσεως είναι μόνον ο έτερος συμβαλλόμενος (έστω και αν εκ της συμβάσεως αμέσως εκτήσατο δικαίωμα και τρίτος π.χ. 410, 411, 471). Επί δε ακυρώσιμης μονομερούς δικαιοπραξίας «πας εκ ταύτης αμέσως έλκων έννομον συμφέρον» (155).

Ειδικότερα για την μονομερή δικαιοπραξία, όταν ο αμέσως εξ αυτής έλκουν έννομο συμφέρον μπορεί να θεωρηθεί επί μεν δηλώσεως βουλήσεως απευθυντέας προς άλλον, στον οποίο η δήλωση απευθύνεται (ή ο κληρονόμος του), όχι δε οι περαιτέρω ειδικοί αυτού διαδόχου επί δηλώσεως δε μη απευθυντέας προς άλλον, κάθε οποίος εξ αυτής απ' ευθείας της δικαιοπραξίας έλκει

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

έννομο συμφέρον όπως και οι καθολικοί αυτού διάδοχοι. Κατ' αυτά: προσβαλλομένης ως ακυρώσιμης της υπαναχώρησης, της επιλογής (306 παρ. 2), της καταγγελίας συμβάσεως κ.λ.π., εναγόμενος είναι αυτός κατά του οποίου στρέφεται η ακύρωση. Προσβαλλομένης υπό του πατρός της γενομένης υπ' αυτού δια συμβολαιογραφικού εγγράφου εκουσίας αναγνωρίσεως τέκνου (1533), εναγόμενος είναι η μητέρα, όπως επίσης και το τέκνο. Επί διαθήκης (προσβαλλομένης, 1787) εναγόμενος είναι ο τετιμημένος δια της προσβαλλόμενης διαθήκης. Επί αποδοχής κληρονομιάς (προσαβαλλομένης) εναγόμενοι είναι οι δανειστές της κληρονομιάς και οι κληροδόχοι. Επί αποποιήσεως κληρονομιάς (προσβαλλομένης) εναγόμενος είναι εκείνος, στον οποίο η κληρονομία λόγω της αποποιήσεως θεωρείται επαχθείσα (1856). Επί προκηρύξεως εναγόμενος είναι αυτός που απέκτησε αξίωση (κατά το άρθρο 709) και αν την εκχώρησε αυτήν σε άλλο.

Εάν προσβάλλεται η πληρεξουσιότητα (η αγωγή ακυρώσεως είναι απευθυντέα είτε προς τον πληρεξούσιον είτε προς τον τρίτο προς τον οποίο η δικαιοπραξία είναι επιχειρητέα, 271 παρ. 1), εναγόμενοι είναι τόσο ο πληρεξούσιος όσο και ο τρίτος αυτός, διότι αμφότεροι έλκουν αμέσως δικαίωμα εκ της πληρεξουσιότητας. Ο συμβληθείς μετά του πλήρεξουσίου επί τη βάση της

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

προσβαλλόμενης πληρεξουσιότητας αποκτά δικαίωμα απευθείας εκ της πληρεξουσιότητας και όχι εξ ειδικής διαδοχής του εξουσιοδοτήσαντος. Επομένως η ακύρωση θα επιδιωχθεί κατ' αμφοτέρων, εφόσον, εννοείται, συντρέχουν οι όροι προς ακύρωση (πρβ. ανωτ. παρ. 49). Τα περί πληρεξουσιότητας εφαρμόζονται και δια την ακύρωση συναινέσεως ή εγκρίσεως (236, 238). Εάν η ακύρωση επέρχεται ως προς μέρος μόνον της δικαιοπραξίας, εφαρμόζεται και ενταύθα ότι ελέχθη επί μερικής ακυρότητας (παρ. 71).

Εάν οι δικαιούμενοι προς ακύρωση είναι περισσότεροι δύναται να ασκηθεί μόνον παρ' ενός υπό μερικών από τους δικαιούμενους. Σε αυτή τη περίπτωση η ακύρωση επέρχεται μόνον ως προς τον ενάγοντα ή μόνον ως προς τον εναχθέντα. Κατά πόσον στην περίπτωση αυτή η προσβληθείσα δήλωση βουλήσεως (δικαιοπραξία) διατηρείται ισχυρά ως προς τους λοιπούς ή αντίθετα, ακυρώνεται ως προς τους πάντες, θα κριθεί κατά το άρθρο 181. εννοείται όμως και εδώ (ανωτ. παρ. 71) η ακύρωση ενεργεί ως ολική (δηλαδή ως προς πάντες) όταν ο νόμος δεν επιτρέπει τέτοιο υποκειμενικόν μερισμό σε πολυπρόσωπη δικαιοπραξία (π.χ. 306 παρ. 2, 396, 396, 553, 572, επίσης καταγγελία εταιρείας υπό ενός των περισσοτέρων εταίρων).

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Το δικαίωμα προς ακύρωση αποσβένεται δια παραιτήσεως του δικαιούχου ρητώς ή σιωπηρά. (π.χ. εν γνώσει της ακυρώσιμης εκτέλεσης της δικαιοπραξίας ή μεταβίβασης των δικαιωμάτων εξ αυτής), είτε δια διετούς παραγραφής αρχομένης από της δικαιοπραξίας ή από της παρελεύσεως της πλάνης, απάτης, απειλής (156, 157). Εφ' όσον η παραίτηση, όπως λέει το άρθρο 156, γίνεται και σιωπηρώς, έπεται ότι δεν υποβάλλεται εις τον τύπο της (ακυρωσίμου) δικαιοπραξίας. Η παραίτηση δεν είναι απευθυντέα προς κάποιον άλλο (156). Την έννοια αυτή της παραιτήσεως έχουν επί ακυρωσίμου γάμου και τα άρθρα 1374 παρ. 2, 1375 παρ. 2 όπου απαντάται ο όρος «αναγνώρισης».

Ειδική παραγραφή τάσσεται για την ακύρωση γάμου (εξάμηνος, 1380) διαθήκης (διετής από της δημοσιεύσεως αυτής, 1788), αποδοχής ή αποποιήσεως κληρονομίας ή κληροδοσίας (εξάμηνος, 1857, 2001).

Το δικαίωμα προς ακύρωση είναι ανεκχώρητο και ακατάσχετο, μεταβιβάζεται όμως στους κληρονόμους του δικαιούχου, διότι το άρθρο 154 αναφέρει ότι σε ακύρωση δικαιούνται «μόνον ο πλανηθείς ή απατηθείς ή απειληθείς και οι κληρονόμοι αυτών», άρα αποκλείονται οι ειδικοί διάδοχοι. Αλλά επί τελευταίας διατάξεως

ούτε οι κληρονόμοι του δικαιούχου δικαιούνται σε ακύρωση (1787), διότι εδώ η ακύρωση φέρει αυστηρώς προσωπικό χαρακτήρα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ

Άμα η ακύρωση γίνει δεκτή από τον δικαστή, η δικαιοπραξία από τη στιγμή αυτή, λέει το άρθρο 184, «εξομοιώνεται προς την αρχικά άκυρη». Άρα έκτοτε όποιος έχει έννομο συμφέρον (γι' αυτόν που ζητήθηκε η ακύρωση) μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα αυτήν και κατά παντός. Επομένως ισχύουν εδώ όσα ελέχθησαν και περί της άκυρου δικαιοπραξίας. Αλλά αυτό το άρθρο 184 προσθέτει και κάποιο σπουδαίο περιορισμό στα αποτελέσματα αυτά έναντι των τρίτων, αναγράφει δηλαδή ότι η ακυρωθείσα δικαιοπραξία εξομοιώνεται μεν προς την αρχική άκυρη αλλά «επιφυλασσομένων των διατάξεων περί των αποκτηθέντων εξ ακυρωθείσης δικαιοπραξίας υπό τρίτων εμπραγμάτων δικαιωμάτων». Ότι εκ της ακυρώσεως δεν επηρεάζεται η περαιτέρω παρά του συνάψαντος την ακυρώσιμη δικαιοπραξία μεταβίβαση κινητού σε τρίτο, είναι αυτονόητη εκ του άρθρου 1036. Οι διατάξεις όμως, σ' αυτή κυρίως αναφέρονται και παραπέμπουν το άρθρο 184, 1203 και 1204. Κατά τις διατάξεις αυτές εάν ακυρωθεί σύμβαση εμπράγματα περί ακινήτου μεταγεγραμμένη, τα κτηθέντα υπό

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

τρίτων εν τω μεταξύ εμπράγματα δικαιώματα δεν αναιρούνται. Ειδικότερα η προστασία των τρίτων αυτών εκ της ακυρώσεως σκοπείται κατά την έννοια των προηγουμένων διατάξεων μόνον υπό τους εξής όρους:

- 1) Ότι η ακύρωση επέρχεται λόγω πλάνης ή απάτης ή απειλής .
- 2) Ότι η τέτοιου είδους ακύρωση αφορά σύμβαση, άρα όχι μονομερή δικαιοπραξία, π.χ. διαθήκη, αποδοχή κληρονομίας ή κληροδοσίας, πληρεξουσιότητα.
- 3) Ότι η ακυρωθείσα σύμβαση είναι εμπράγματη περί ακινήτου, δηλαδή δι' αυτής συνίσταται, καταργείται, μετατίθεται εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου (1192). Αυτονόητο δε ότι πρέπει να είναι μεταγεγραμμένη (1204).
- 4) Ότι το δικαίωμα του τρίτου πρέπει να είναι εμπράγματο, όχι απλώς ενοχικό.
- 5) Ότι το δικαίωμα αυτό του τρίτου πρέπει να αποκτήθηκε (έστω και μετά την τελεσιδικίαν της ακυρώσεως) πριν ή σημειωθεί η ακύρωση στο περιθώριο της ακυρωθείσης συμβάσεως. Μετά την σημείωση αυτή δεν αποκτάται πλέον εγκύρως κατά του συνάψαντος την ακυρώσιμη δικαιοπραξία εμπράγματο δικαίωμα, ούτε μπορεί αυτός πλέον να

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

παραχωρήσει τέτοιο δικαίωμα, διότι ο τίτλος του ακυρώθηκε.

Υπαρχόντων των όρων αυτών η επελθούσα ακύρωση δεν βλάπτει τα αποκτηθέντα εμπράγματα δικαιώματα υπό τρίτων (δηλαδή των περαιτέρω ειδικών διαδόχων του ακυρωσίμως συμβληθέντος). Ο περιορισμός υπαγορεύθηκε εκ της ιδέας ότι η μεν ακυρότητα μιας δικαιοπραξίας είναι ελάττωμα εξωτερικό, δηλαδή προερχόμενο εξ' εμφανών παραβάσεων επιτακτικών διατάξεων του νόμου, ελάττωμα εξ' υπαρχής και ευχερώς δυνάμενον να ελεχθεί υπό του επιμελούς και προσεκτικού, ενώ η πλάνη και η απάτη που επέφεραν την ακύρωση είναι λανθάνοντα ελαττώματα, συνήθως μη εξερχόμενα του κύκλου των συμβαλλομένων μερών, θα ήταν δε επικίνδυνο να μεταπέσουμε απότομα από τα ενοχικά απλώς αποτελέσματα από τα οποία καθιερώθηκε το δίκαιο που ισχύει από πριν για την ακύρωση, εις το άκρως αντίθετο σύστημα, δηλαδή σε άμεσα και απόλυτα αποτελέσματα κατά παντός τρίτου. Γι' αυτό – εν αντιθέσει προς την ακυρότητα – επί ακυρώσεως προστατεύονται οι τρίτοι, ανεξαρτήτως καλής πίστεως για την σπουδαιότερη τουλάχιστον κατηγορία συναλλαγών, όπως είναι περί οι ακινήτων λαμβάνουσες δημοσιότητα εμπράγματα συμβάσεις, δεδομένου,

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

όπως είπαμε, ότι επί των κινητών επαρκής είναι η γενική προστασία υπέρ του αποκτώντος παρά του μη διακιούχου (1036).

Κατ' αυτά, εάν, για παράδειγμα, αγοράσω δι' απάτης ακίνητο και μεταγράψω την αγορά, ύστερα δε πωλήσω το πράγμα στον Κ. (μεταγράψαντα ομοίως), μετά αυτό δε ο πωλητής επιτύχει εναντίον μου ακύρωση της (προς εμένα) πώλησεως, δεν είναι δυνατή η διεκδίκηση κατά του Κ (όπως επίσης, εννοείται, και καθ' όλων των μετέπειτα ειδικών αυτού διαδόχων). Εάν όμως ο Α, εγκατασταθεί κληρονόμος του Β, δεχθεί, την κληρονομία και αποκτήσει κανονικά το ακίνητο αυτής (1193) και έπειτα το πωλήσει εις τον Κ (μεταγράψαντα), ο δε Κ πωλήσει περαιτέρω στον Μ (μεταγράψαντα), αργότερα δε θα ακυρωθεί η διαθήκη του Β λόγω πλάνης ή απάτης ή απειλής, το πωληθέν ακίνητο προς τον Μ θα διεκδικείται από τον αληθινό κληρονόμο, διότι η ακυρωθείσα δικαιοπραξία λόγω απάτης (ή πλάνης ή απειλής) δεν είναι σύμβαση αλλά μονομερής δικαιοπραξίας δηλαδή η διαθήκη, από την οποία είλκον το δικαίωμα αυτών οι τρίτοι. Επίσης, εάν στον Α έδινα πληρεξουσιότητα να πωλήσει την οικία μου και αυτός την πώλησε προς τον Β (μεταγράψαντα), και έπειτα δε δι' αγωγής ακυρώθηκε η πληρεξουσιότητα λόγω πλάνης ή απάτης ή απειλής - η πωληθείσα οικία προς τον Β διεκδικείται από εμένα. Παρόμοιες λύσεις είναι επί

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

των παραδειγμάτων αυτών στο αποτέλεσμα και υπό το προισκύσαν δίκαιο, τουλάχιστον κατά την κρατούσα διδασκαλία.

Ιδιάζοντα αποτελέσματα έχει κατά τις ειδικές διατάξεις η ακύρωση του γάμου. Κατά το άρθρο 1382 η ακύρωση του γάμου δεν επηρεάζει την κατάσταση των τέκνων ως γνησίων, κατά δε το άρθρο 1464 παρ. 2 (και 1358 παρ. 2) δεν αίρει την εξ αγχιστείας συγγένεια. Αφ' ετέρου κατά το άρθρο 1385 η ακύρωση του γάμου δεν βλάπτει τα δικαιώματα τρίτων συναλλαξαμένων με καλή πίστη μετά κάποιου των συζύγων (πρβλ 1389).

Κατά τα λοιπά, όπως ελέχθη, η ακυρωθείσα δικαιοπραξία εξομοιώνεται προς αυτήν που από την αρχή ήταν άκυρη, θεωρείται και έναντι των τρίτων - περαιτέρω ειδικών διαδόχων – ως άκυρη και δεν προστατεύονται αυτοί, έστω και με καλή πίστη. Αυτό ιδίως ισχύει και δια την εκχώρηση, η οποία προσβληθείσα ακυρώθηκε για τους ανωτέρω λόγους, η ακύρωση αντιτάσσεται όχι μόνον κατά της δεύτερης εκδοχής (στην οποία τυχαία ο πρώτος εξεχώρησε) αλλά και εναντίον αυτού που πλήρωσε με καλή πίστη ο οποίος ήταν οφειλέτης, όμως δεν απαλλάχθηκε του χρέους με αυτό το είδος πληρωμής.

Επί αιτιώδους δικαιοπραξίας, όπως είναι και η μεταβίβαση ακινήτου, η ακύρωση της υποσχετικής δικαιοπραξίας είναι αρκετό

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

να επιφέρει και την ακύρωση της μεταβίβασης. Αλλά επί αψηρημένης εκποιητικής δικαιοπραξίας (πώληση κινητών, εκχώρηση στη πώληση) είναι δυνατό η πλάνη, απάτη, απειλή να αφορά την υποσχετική σύμβαση, δηλαδή την αιτία αυτής, και να μην εξακολουθήσει δε και κατά την εκποιητική σύμβαση (κι όμως πρακτικά αυτό δεν είναι πιθανό). Σ' αυτή την περίπτωση η ακύρωση της υποσχετικής δεν εμποδίζει μεν την μεταβίβαση του δικαιώματος, αλλά επέρχεται *condictio*. Διαφορετικά έχουν τα πράγματα αν τα μέρη συνέδεσαν έτσι τις δύο δικαιοπραξίες, ώστε ούτε η μεταβίβαση θελήθηκε χωρίς την ενοχική αιτία. Εάν όμως η πλάνη ή απάτη ή απειλή διάρκεσε και κατά την εκποιητική δικαιοπραξία, ακυρώνεται βεβαίως και αυτή.

Από αυτά που ελέχθησαν συνάγεται ότι η ακυρώσιμη δικαιοπραξία πριν ακυρωθεί παράγει τα αποτελέσματα αυτής, αλλά η υπόστασή της εν τω μεταξύ είναι *in pendentī*, διατελούσα υπό την διαλυτικήν αίρεση (*condicio juris*) αν ο κατ' εντολή αυτού για ακύρωση ζητήσει την ακύρωση, μοιάζει εξ άλλου εν τω μεταξύ προς τις ατέλεστες δικαιοπραξίες, διότι η τελική τύχη αυτής είναι δυνατό να είναι η πλήρης ίαση, η ίαση δε θα επέλθει δι' αποσβέσεως, όπως ελέχθη, του δικαιώματος της ακυρώσεως, δια παραγραφής αυτού ή δια παραιτήσεως ρητής ή σιωπηρής.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Κατά την αληθή έννοια της διατάξεως του άρθρου 147 εδ. α ΑΚ, απάτη υφίσταται , όταν ο ένας των συμβαλλομένων εκ προθέσεως προκαλεί με κάθε δόλιο μέσο ή τέχνασμα την δήλωση της βουλήσεως του αντισυμβαλλομένου προς κατάρτιση της δικαιοπραξίας, το μέσο δηλαδή αυτό υπήρξε αποφασιστικό αίτιο, το οποίο οδήγησε τον αντισυμβαλλόμενο στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας (ΑΠ 342/95 ΔΕΕ 1995, 642).

Από τις διατάξεις των άρθρων 147, 154 και 155 του ΑΚ συνάγεται ότι απάτη, συνεπεία της οποίας μπορεί να ζητηθεί η ακύρωση δικαιοπραξίας αποτελεί κάθε δόλια συμπεριφορά, η οποία αποσκοπεί στην με οποιαδήποτε πανουργία ή μηχανορραφία παραγωγή, ενίσχυση ή διατήρηση πεπλανημένης αντιλήψεως, είτε η συμπεριφορά αυτή συνίσταται στην παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών, είτε στην απόκρυψη ή στην αποσιώπηση ή ατελή ανακοίνωση των αληθινών γεγονότων, αναφερομένων στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον, αρκεί από αυτή να προκλήθηκε η δήλωση βουλήσεως. Για το ακυρώσιμο δε της δηλώσεως βουλήσεως είναι αδιάφορο αν η πλάνη που προκλήθηκε σ' αυτόν που εξαπατήθηκε λόγω της απάτης, είναι συγγνωστή ή

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

ασύγγνωστη ουσιώδης ή επουσιώδης καθώς και αν η παραπλανητική συμπεριφορά αντικειμενικά είναι ικανή να παρασύρει έμφρονα συνετό άνθρωπο, αρκεί αυτή να αποσκοπούσε στην πρόκληση δήλωση βουλήσεως αυτού που απατήθηκε, η οποία και να προκλήθηκε πράγματι εξαιτίας της απατηλής ενέργειας (Εφ. Πατρ. 658/92 ΑχΝομ. 1993, 270) . Όταν η απάτη έγινε από τρίτο, η ακύρωση της δικαιοπραξίας μπορεί να ζητηθεί από τον εξαπατηθέντα εφόσον ο αποδέκτης της δηλώσεως γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη του τρίτου, γιατί διαφορετικά είναι άξιος προστασίας και δεν χωρεί ακύρωση της δικαιοπραξίας (Εφ. / Πατρ. 658/92 Αχ Νομ. 1993, 270).

Κατά τις διατάξεις των άρθρων 147, 154, 180, 184 ΑΚ, η ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω απάτης επέρχεται με δικαστική απόφαση και δικαιούται να τη ζητήσει, με αγωγή ή ένσταση, ο απατηθείς και ο κληρονόμος του, η ακυρώσιμη δε δικαιοπραξία, όταν ακυρωθεί, εξομοιώνεται με άκυρη εξαρχής και θεωρείται ότι δεν έγινε, με την επιφύλαξη των διατάξεων οι οποίες αφορούν τα δικαιώματα τρίτων από την ακυρωθείσα σύμβαση. Εξάλλου, κατά το άρθρο 262 Κ.Πολ.Δ., η ένσταση, ως αυτοτελής πραγματικός ισχυρισμός περιέχων πραγματικά περιστατικά διάφορα εκείνων τα οποία αποτελούν την ιστορική ή οριστική απόρριψη της αγωγής ή η

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αναβολή της απαντήσεως σ' αυτήν πρέπει να περιλαμβάνει πλην άλλων και ορισμένη αίτηση . Για να κριθεί δηλαδή ότι επιδέχεται δικαστική εκτίμηση, πρέπει να περιέχει στοιχεία ανάλογα προς εκείνα, τα οποία είναι αναγκαία για την τυπική παραδοχή και ακολούθως δικαστική εκτίμηση της αγωγής διαφορετικά η ένσταση είναι απορριπτέα ως αόριστη (Π.Πρ. Άρτας 121/93 Αρμ. 49, 607).

Κατά την διάταξη του άρθρου 157 ΑΚ, το δικαίωμα για ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής (άρθρα 140 επ. ΑΚ) αποσβήνεται με την παρέλευση δύο ετών από την επόμενη ημέρα της καταρτίσεως της δικαιοπραξίας (άρθρο 241 παρ. 1 ΑΚ), στην περίπτωση όμως που η πλάνη ή η απάτη ή η απειλή εξακολούθησαν και μετά την δικαιοπραξία, η εν λόγω αποσβεστική προθεσμία των δύο ετών αρχίζει από την επόμενη ημέρα αφότου πέρασε η κατάσταση που ήταν η δημιουργός της ελαττωματικής βουλήσεως του συμβαλλομένου, δηλαδή από την αποκάλυψη της πλάνης ή απάτης ή από την παύση της απειλής. Το τελευταίο, δικονομικώς συνιστά αντένσταση εκείνου που επιδιώκει την ακύρωση της δικαιοπραξίας κατά της περί αποσβέσεως του προς ακύρωση δικαιώματος, λόγω παρόδου του σχετικού χρόνου ενστάσεως εκείνου κατά του οποίου απευθύνεται η περί ακυρώσεως αγωγή και εμπίπτει στην κατ' άρθρο 559 αρ. 8 Κ.Πολ.Δ., έννοια του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

«πράγματος», ώστε σε περίπτωση μη λήψεως αυτής υπόψη από το δικαστήριο να θεμελιώνεται κατά της αποφάσεώς του ο κατά την τελευταία διάταξη αναιρετικός λόγος 9ΑΠ 6741/93 ΕΕΝ 1994, 444).

Για την θεμελίωση της έννοιας της απάτης ως αδικοπραξίας (ΑΚ 914) δεν απαιτούνται ψευδή γεγονότα που αναφέρονται στο παρόν ή το παρελθόν (όπως απαιτείται για την θεμελίωση του ποινικού αδικήματος που προβλέπεται από το άρθρο 386 ΠΚ), αλλά αρκούν και ψευδείς απατηλές υποσχέσεις, αναγόμενες στο μέλλον, με τις οποίες προξενείται ζημιά στον τρίτο (Εφ. Πειρ. 104/97 ΕλΔ 38, 1888).

Η περί πληρεξουσιότητας δήλωση βουλήσεως, όπως κάθε δικαιοπραξία, μπορεί να είναι αποτέλεσμα απάτης, πλάνης ή απειλής και συνεπώς ακυρώσιμη. Σε περίπτωση δε προσβολής της πληρεξουσιότητας ως ακυρωσίμου, η ακύρωση μπορεί να επιδιωχθεί τόσο κατά του πληρεξουσίου, όσο και κατά του μετ' αυτού συμβληθέντος επί τη βάσει της προσβαλλομένης πληρεξουσιότητας, από την οποία αμφότεροι έλκουν αμέσως έννομο συμφέρον (Π.Πρ Λαρ 191/94 ΑρχΝ 48, 787). Σύμφωνα με το άρθρο 1782 παρ. 2 ΑΚ, η διάταξη της διαθήκης είναι ακυρώσιμη, αν είναι προϊόν απάτης χωρίς την οποία ο διάθέτης δεν

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

θα διατύπωνε τη διάταξη. Συνεπώς για να είναι ακυρώσιμη, λόγω απάτης, η διαθήκη ή ορισμένη διάταξη της, πρέπει να υπάρχει μεταξύ των απατηλών ενεργειών ή παραστάσεων και της συντάξεώς της ή του περιεχομένου της, πρόσφορος αιτιώδης σύνδεσμος, με την έννοια ότι ο διαθέτης κατά την συνήθη πορεία των πραγμάτων και με πιθανότητα δε θα συνέτασσε αυτή τη διαθήκη ή δεν θα περιλάμβανε σ' αυτή ορισμένη διάταξη, αν δεν παραπείθετο από τις απατηλές ενέργειες ή παραστάσεις. Η ύπαρξη δε του αιτιώδους αυτού συνδέσμου πρέπει να προκύπτει από την αγωγή, με την οποία ζητείται η ακύρωση της διαθήκης, γιατί αλλιώς δεν υφίσταται βάση προς ακύρωση της λόγω απάτης (ΑΠ 1570/96 ΕΛΔ 39, 645) κατά μεν το άρθρο 67 ΑΚ αυτός που έχει τη διοίκηση του νομικού προσώπου επιμελείται των υποθέσεων αυτού και το αντιπροσωπεύει δικαστικώς και εξωδίκως, κατά δε το άρθρο 68 παρ. 2 ΑΚ οι περί αντιπροσωπείας και εντολής διατάξεις εφαρμόζονται αναλόγως και επί του διοικητού νομικού προσώπου. Ως διοικητής δε θεωρείται κατά το άρθρο 74 ΑΚ ο εκκαθαριστής. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 214 ΑΚ, τα ελαττώματα της βουλήσεως ή γνώση ή υπαίτια άγνοια ορισμένων περιστατικών καθώς κι η επίδραση τους επί της δικαιοπραξίας κρίνονται από το πρόσωπο του αντιπροσώπου. Τέτοια περιστατικά που κρίνονται από τα πρόσωπα του

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αντιπροσώπου, και επομένως και του διοικητή νομικού προσώπου, είναι και αυτά που θεμελιώνουν πλάνη απάτη και καθιστούν ακυρώσιμη τη συναφθείσα δικαιοπραξία κατά τα άρθρα 147 επ. ΑΚ ή συνιστούν ανάγκη, κουφότητα ή απειρία του δικαιοπρακτήσαντος, η οποία, αν συντρέχουν και οι λοιποί όροι του άρθρου 179 ΑΚ, καθιστούν άκυρη τη δικαιοπραξία (ΑΠ 974/96 ΕΕΝ 1998, 166).

Η δήλωση για την αποδοχή της κληρονομίας, η οποία είναι μονομερής δικαιοπραξία, που δεν έχει ανάγκη ανακοινώσεως σε άλλον, και με την οποία γίνεται η δήλωση του κληρονόμου ότι θέλει να είναι κληρονόμος, τελειούται συγχρόνως με τη δήλωση και δεν υπόκειται σε ανάκληση. Η δήλωση όμως αυτή είναι άκυρη 1) αν έγινε από πλάνη για το λόγο της επαγωγής, 2) αν έγινε από ανίκανο για δικαιοπραξία χωρίς να τηρηθούν οι νόμιμες γι' αυτό διατυπώσεις, 3) αν έγινε πριν από την επαγωγή και 4) αν έγινε με αίρεση ή προθεσμία ή μερικώς, ενώ προσέτι μπορεί να ακυρωθεί για πλάνη, απάτη ή απειλή, βάσει των διατάξεων που ισχύουν γενικώς για τις δικαιοπραξίες. (Π.Πρ.Θεσ. 1877/96 Αρμ. 50, 704).

Η συμφωνία των συζύγων για λύση του γάμου τους με συναινετικό διαζύγιο κατά το άρθρο 1441 ΑΚ πρέπει να στηρίζεται σε δηλώσεις βουλήσεως απαλλαγμένες από ελαττώματα της

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

βουλήσεως. Τέτοιο ελάττωμα υπάρχει κατά το άρθρο 147 ΑΚ και όταν η δήλωση της βουλήσεως προκλήθηκε από ασκηθείσα απάτη. Στην περίπτωση αυτή ο εξαπατηθείς σύζυγος δικαιούται να προσβάλει την περί διαζυγίου απόφαση με το ένδικο μέσο της εφέσεως και να ζητήσει την εξαφάνισή της. Εξάλλου η απάτη συντελείται και με αποσιώπηση, εφόσον ο σιωπήσας είχε υποχρέωση είτε εκ του νόμου, είτε από την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, είτε από τις ιδιαίτερες σχέσεις του με το έτερο μέρος, να αποκαλύψει την αλήθεια. Όταν όμως οι σύζυγοι συμφωνούν στη λύση του γάμου τους με συναινετικό διαζύγιο ο σύζυγος ο οποίος είχε υποβάλει κατά του συζύγου του, χωρίς ο τελευταίος αυτός να το γνωρίζει, έγκληση για αδικήματα αναγόμενα στις μεταξύ τους οξυμένες σχέσεις (όπως εξύβριση, σωματική βλάβη κ.λ.π.) δεν έχει υποχρέωση να αποκαλύψει το γεγονός αυτό στο σύζυγό του, και μάλιστα χωρίς να ερωτηθεί σχετικώς. Τέτοια υποχρέωση δεν απορρέει ούτε από το νόμο, ούτε από την καλή πίστη, ούτε από τις ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ των συζύγων, οι οποίοι οδηγούνται σε λύση του γάμου τους, συνοδευόμενα πολλές φορές από ύβρεις, βιαιοπραγία και υποβολή εγκλήσεων, δεν είναι ασυνήθη, δεν αποκλείουν δε τη συμφωνία των συζύγων για συναινετική λύση του γάμου τους, δοθέντος ότι αυτή είναι και για

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

τους δύο συζύγους επωφελής και δεν εμποδίζει, αλλά αντιθέτως διευκολύνει, τη διευθέτηση των διαφορών των σχετικών προς τις υποβληθείσες εγκλήσεις. Τούτο ισχύει φυσικά κατά μείζονα λόγο, όταν η έγκληση του συζύγου έχει υποβληθεί εκπροθέσμως και έτσι είναι βέβαιο, ότι δεν μπορεί να οδηγήσει σε καταδίκη του άλλου συζύγου (ΑΠ 123/98 ΕλΔ. 39, 825).

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΑΤΗΣ

1. Δικαίωμα ακυρώσεως

Πληρουμένων των προϋποθέσεων της απάτης ο εξαπατηθείς δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας, δηλαδή να εγείρει τη σχετική αγωγή. Η ακύρωση επέρχεται με δικαστική απόφαση.

α) Το δικαίωμα αυτό κατ' αρχήν αναγνωρίζεται ανεξαρτήτως του ποιος μετέλθε την απάτη. «Ο δι' απάτης αχθείς σε δήλωση βουλήσεως δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας» (147 Εδ. 1).

β) Επί δηλώσεως όμως απευθυντέας που πρέπει να απευθύνεται προς κάποιον άλλο, γίνεται διάκριση μεταξύ της περιπτώσεως εκείνης κατά την οποία, την απάτη συνεπεία της οποίας οδηγήθηκε ο δικαιοπράκτων σε δήλωση, μετέλθεν εκείνος

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

προς τον οποίο αυτή απευθύνεται και της περίπτωσης αφ' ετέρου κατά την οποία κάποιος τρίτος μετήλθε αυτή.

Και αν μεν την απάτη μετήλθε εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση, ο εξαπατηθείς έχει χωρίς άλλο, κατ' εφαρμογή του ανωτέρω κανόνα του εδ 1 αρθρ. 147, δικαίωμα ακυρώσεως της δικαιοπραξίας. Αλλά αν την απάτη μετήλθε τρίτος, σ' αυτή την περίπτωση είναι αναγκαίο περαιτέρω να ερευνηθεί αν εκείνος προς τον οποίο έγινε η δήλωση γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη αυτή του τρίτου ή αντιθέτως τελούσε εν αγνοία αυτής (δηλαδή ούτε γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει την απάτη του τρίτου). Δικαίωμα προς ακύρωση της δικαιοπραξίας υφίσταται, όπως ελέχθη, μόνο στη πρώτη περίπτωση δηλαδή κατά την οποία εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη του τρίτου και κατά την έκταση που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει αυτή (147 εδ. 2). Ο περιορισμός αυτός - (αποτελεί ειδική εφαρμογή της περί προστασίας της εμπιστοσύνης αντιλήψεως κατά την αρχήν περί καταχρήσεως δικαιώματος) - οφείλεται στη σκέψη ότι εκείνος προς τον οποίο απευθύνεται η δήλωση είναι άξιος προστασίας μόνον στη περίπτωση που ανυπαιτίως αγνοεί την απάτη του τρίτου (Πρωτ. Θεσσ. 1802/1971, ΝοΒ 20, 783).

γ) Υπαρχόντων των όρων της απάτης, η άσκηση του δικαιώματος οδηγεί (υποχρεωτικά) εις την δια δικαστικής απόφασης ανατροπή της δικαιοπραξίας.

Δυνητική ακύρωση

Υπό ορισμένες προϋποθέσεις μπορεί εν τούτοις το δικαστήριο να μην ακυρώσει την δικαιοπραξία. Τέτοιου είδους προς απόρριψη της αγωγής ακυρώσεως ευχέρεια του δικαστηρίου, εκτιμώντας τις συνθήκες υπό τις οποίες συντελέσθηκε η απάτη και κρίνοντας επί τη βάσει των αρχών της καλής πίστης και επιείκειας, υπάρχει εφ' όσον συντρέχουν σωρευτικώς οι επόμενες προϋποθέσεις:

αα) εάν η δια της απάτης προκληθείσα πλάνη δεν είναι ουσιώδης (του δόλου εμφανιζομένου φερ' ειπείν υπό την μορφή του *dolus incidens* του προγενεστέρου δικαίου) και

ββ) εφ' όσον το άλλο μέρος (δηλαδή εκείνος προς τον οποίον έγινε η δήλωση – ο εξαπατήσας, η ο γνωρίζων ή εξ αμελείας αγνοών την απάτη του τρίτου – ή ο αμέσως αποκτήσας δικαίωμα εκ της δικαιοπραξίας κατά τα ανωτέρω) αποδέχεται τη δήλωση της βουλήσεως όχι όπως έχει (ως προϊόν απάτης) αλλά όπως θέλησε αυτή ο παραπλανηθείς (απαλλαγμένη δηλαδή της εκ της απάτης πλάνης) (148).

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δ) Νομιμοποιούμενοι προς έγερση της αγωγής ακυρώσεως είναι μόνο ο εξαπατηθείς και, σε περίπτωση θανάτου του, οι κληρονόμοι αυτού (155). Η αγωγή ασκείται κατά του δέκτου της δηλώσεως αλλά και κατά του αμέσως αποκτήσαντος εκ της δικαιοπραξίας δικαιώματα, εάν αυτός γνώριζε ή εξ αμελείας, ακόμα και αν αγνοούσε την απάτη.

ε) Λόγοι αποσβέσεως του δικαιώματος προς ακύρωση είναι :

αα) η παραίτηση του δικαιούχου (156) και

ββ) η παρέλευση αποσβεστικής προθεσμίας (157) (περί των λόγων αυτών αποσβέσεως του δικαιώματος προς ακύρωση).

στ) Περί των συνεπειών της συντελεσθείσης ακυρώσεως της δικαιοπραξίας και των εδώ αξιώσεων (πλουτισμού και εμπραγμάτων).

2. Δικαίωμα ακυρώσεως λόγω πλάνης κατ' άρθρο 140 Επ.

Στοιχείο της απάτης είναι, όπως πιο πάνω ελέχθη, η εξ αυτής παρά την δικαιοπραξία παραγόμενη πλάνη. Δεν αποκλείεται ως εκ τούτου η δικαιοπραξία να μπορεί να ακυρωθεί και λόγω πλάνης. Προς αυτό απαραίτητο είναι να συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 140 επ., κατ' εφαρμογήν των ορισμών των οποίων και θέλει να συντελεσθεί η ακύρωση (ύπαρξη πλάνης ουσιώδους, επί τη

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

βάσει κριτηρίων, προκειμένης συμβάσεως, όχι αποκλειστικώς υποκειμενικών ενδεχόμενο αποκλεισμού της ακυρώσεως εκ του άρθρου 1444, ανυπαρξία αξιώσεως αποζημιώσεως, ενδεχόμενη υποχρέωση προς καταβολή αρνητικού διαφέροντος κατ' άρθρ. 145). Η ακύρωση της δικαιοπραξίας θα μπορεί κατ' αυτά στη συγκεκριμένη περίπτωση να ζητηθεί από τον εξαπατηθέντα είτε λόγω πλάνης είτε λόγω απάτης αναλόγως προς τις υπαγορεύσεις του συμφέροντος αυτού (συρροή αγωγών). Επέρχεται επίσης συρροή αγωγών εκ της απάτης και δι' ελαττώματα ή έλλειψη ιδιοτήτων του πράγματος (βλ. όμως Εφ. Αθ. 65 1975 ΝοΒ 23, 349).

3. Δικαίωμα αποζημιώσεως (149) . Από τον μετελθόντα την απάτη ο εξαπατηθείς δικαιούται:

α) Είτε μαζί την ακύρωση της δικαιοπραξίας να ζητήσει την ανόρθωση της εκ της απάτης ζημίας 9149 εδ. 1).

β) Είτε χωρίς, να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας, δηλαδή αποδεχόμενος αυτή όπως αυτή συνάφθηκε, να αξιώσει μόνο την εκ της απάτης ανόρθωση της ζημίας 9149 εδ. 2) Η αποδοχή της δικαιοπραξίας υπό του εξαπατηθέντος μετά την αποκάλυψη της απάτης δεν αποστερεί αυτόν του δικαιώματος να ζητήσει αποζημίωση, (εκτός εννοείται εάν η συνιστώσα συμπεριφορά

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αποδοχής της δικαιοπραξίας του εξαπατηθέντος μπορεί στη συγκεκριμένη περίπτωση να ερμηνευθεί ως παραίτηση και από την αξίωση της αποζημιώσεως).

γ) Νομιμοποιούμενοι προς έγερση της αγωγής επί της αποζημίωσης είναι όχι μόνο ο εξαπατηθείς και οι κληρονόμοι αυτού αλλά, κατ' εφαρμογή των περί αδικοπραξιών διατάξεων (εφαρμοστέων κατ' επιταγήν του νόμου, 149) και κάθε τρίτος που ζημιώθηκε από το αδίκημα (π.χ. ο ειδικός διάδοχος, κ.λ.π.).

Εναγόμενος στην αγωγή περί αποζημιώσεως είναι ο εξαπάτησας. Αυτός αναλόγως των περιπτώσεων είναι είτε εκείνος προς τον οποίο έγινε η δήλωση είτε ο τρίτος, (επί απάτης εκ μέρους τρίτου), είτε αμφότεροι, (στην περίπτωση που ο δέκτης της δηλώσεως τελεί εν γνώσει ή εν υπαιτιότητα σε άγνοια της απάτης του τρίτου).

4. Η συνεπεία απάτης επιχειρηθείσα δικαιοπραξία είναι δυνατό να είναι όχι μόνο ακυρώσιμη αλλά άκυρη. Αυτό θα συμβεί αν πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 178, 179 και παρουσιάζεται η δικαιοπραξία ως αντιβαίνουσα εις τα χρηστά ήθη. Η ενδεχόμενη εκ του άρθρου 198 ευθύνη του εξαπατήσαντος διατηρείται όπως είναι αυτονόητο και σ' αυτή τη περίπτωση ακεραία.

Τρίτος με την έννοια της διατάξεως αυτής είναι βέβαια κάθε μη μετέχων της δικαιοπραξίας π.χ. ο μεσίτης. Για την συγκεκριμένη όμως διάγνωση περί αυτού είναι αναγκαίο, εν όψει του ανωτέρου σκοπού της διάταξης, η συμμετοχή στη δικαιοπραξία να λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια, να μην αποκλείεται δηλαδή η ακύρωση κάθε φορά εξαιτίας της καλής πίστεως δεν επιβάλλεται η προστασία εκείνου προς τον οποίον έγινε η δήλωση στην εμπιστοσύνη αυτού επί τη δηλώσει. Δεν είναι κατά αυτά τρίτος: ο αντισυμβαλλόμενος (επί συμβάσεως ή ο δέκτης της δηλώσεως επί μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας) είτε αυτός μετερχόμενος την απάτη παρίστανται αυτοπροσώπως είτε δι' αντιπροσώπου, ο προστηθείς αλλά και ο αντιπρόσωπος των ανωτέρω (εφ' όσον αυτός είναι ο μετερχόμενος την απάτη), ειδικότερα, ο τελευταίος αυτός, όπως γίνεται δεκτό, δεν είναι τρίτος κάθε φορά η συνιστώσα την απάτη συμπεριφορά αυτού, είναι αναγκαίο κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 215, να καταλογισθεί στον υπ' αυτού αντιπροσωπευόμενον (αντισυμβαλλόμενον ή δέκτη της δηλώσεως). Αλλά και άλλα πρόσωπα μπορεί στη συγκεκριμένη περίπτωση να μη θεωρούνται τρίτοι, ιδίως μερικές φορές οι σχέσεις αυτών προς τον δέκτη της δηλώσεως είναι τόσο στενές ώστε η προστασία, κατά τα ανωτέρω από τη διάταξη, του τελευταίου αυτού

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

σε βάρος των συμφερόντων του εξαπατηθέντος να μη δικαιολογείται (π.χ. τρίτος συμμετασχών, χωρίς εξουσία προς αυτό, σε διαπραγματεύσεις μεταξύ του Α και του Β, κατά τις οποίες εξαπάτησε τον δηλώσαντα Α). Επί αντιπροσωπεύσεως όμως υφισταμένης από την πλευρά του δηλούντος, είναι δυνατό ο αντιπρόσωπος (πληρεξούσιος) να είναι τρίτος. Έτσι είναι τρίτος ο πληρεξούσιος αν, εξαιτίας απάτης αυτού οδηγήθηκε ο αντιπροσωπευόμενος στο να καταστήσει αυτόν πληρεξούσιο με δήλωση απευθυνόμενη προς εκείνον μετά του οποίου επιχειρείται η δικαιοπραξία (217 παρ. 1). Η ακύρωση της πληρεξουσιότητας αυτής επέρχεται άρα μόνο αν ο αποδέκτης της περί αυτής δηλώσεως γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη.

Προς εκείνον προς τον οποίο έγινε η δήλωση εξομοιώνεται και ο αμέσως αποκτήσας δικαίωμα εκ της δικαιοπραξίας (147 εδ. 2). Ως προς αυτόν η δικαιοπραξία και βεβαίως στην έκταση που αυτή τον αφορά (λέξεις «μόνον εφ' όσον») είναι ακυρώσιμη, εάν αυτός γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη του τρίτου. Αυτονόητο είναι ότι σχετικά προς τον αμέσως εκ της προς άλλον απευθυνομένης δικαιοπραξίας αποκτήσαντα δικαιώματα, είναι η δικαιοπραξία αυτή ακυρώσιμη, και αν αυτός ήταν ο μετελθών την απάτη. Εδώ π.χ. ανήκει η περίπτωση της μεταξύ Α και Β

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

συμβάσεως υπέρ τρίτου (του Γ) (410) οπότε έναντι αυτού, ως αποκτήσαντος αμέσως δικαίωμα εκ της συμβάσεως (411), είναι η δικαιοπραξία ακυρώσιμη, αδιαφόρως αν αυτός (ο Γ) είναι ο μετελθών την απάτη ή αν αυτός γνώριζε από κάποιον άλλον (π.χ. του Δ) την ασκηθείσα απάτη. Κατά των ειδικών διαδόχων του Γ δεν επέρχεται ακύρωση διότι η υπ' αυτών κτήση είναι έμμεση.

Η ΑΠΑΤΗ ΩΣ ΛΟΓΟΣ ΑΚΥΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ

ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΩΝ

I. Η έννοια της απάτης του Α.Κ. (αρθρ. 147 επ.) προϋποθέτει την εκ δόλου (έστω και ενδεχομένου, ή και εξ αμελείας έστω και βαρείας) από αυτόν που προκαλεί, ενισχύει η διατηρεί απατηλές παραστάσεις η συγκαλύπτει αληθινά γεγονότα προς τον σκοπό της δημιουργίας πλάνης από τον άλλον, συνεπεία της οποίας ο τελευταίος προβαίνει σε δήλωση βουλήσεως, στην οποία διαφορετικά δεν θα προέβαινε ή θα προέβαινε υπό άλλους όρους, εάν δε θα μεσολαβούσε η απάτη. Η έννοια της απάτης του Α.Κ. ταυτίζεται επομένως εν μέρει μόνον με αυτή του Ποιν. Νομ., καθώς η αστική έννοια της απάτης δεν απαιτεί όπως η ποινική τέτοιου είδους προς την περιουσία, είτε περιποίηση ασυγχώρητου οφέλους του απατώντας ή βλάβη του απατωμένου (αρθρ. 396 Ποιν. Νομ.) Η

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

αστική απάτη υφίσταται και όταν αυτή ασκείται κατ' αντικειμενικήν προς τι κρινόμενον συμφέρον του απατωμένου, αρκεί ότι δι' αυτής επιδιώκεται και προκαλείται δήλωση βουλήσεως αυτού. Άλλη διαφορά μεταξύ αστικής και ποινικής απάτης είναι ότι επί της πρώτης δεν απαιτείται όπως επί της δευτέρας, το καταλογιστόν του απατήσαντος, διότι ο λόγος ακυρώσεως δεν είναι υπαιτιότητα αυτού, αλλά το ελλάτωμα της βουλήσεως του απατηθέντος.

Ενώ όμως προς δημιουργία απάτης υπό την αστική έννοια αρκεί πάντοτε η παράσταση ψευδών γεγονότων, αντίθετα με συγκάλυψη αληθινών γεγονότων τότε μόνο αποτελεί απάτη, όταν υφίσταται ιδιάζουσα υποχρέωση προς μη αποσιώπηση των γεγονότων αυτών. Η υποχρέωση αυτή αναγκαίο είναι να στηρίζεται είτε σε νόμο είτε σε σύμβαση, μπορεί όμως και να υπαγορεύεται υπό των χρηστών η συναλλακτικών ηθών. Σε κάθε περίπτωση πρέπει πάντοτε να πρόκειται σε πραγματικά γεγονότα και όχι απλώς γνώμες η προσδοκίες λ.χ. υπερβολών σχετικά με τη διαφήμιση εμπορεύματος κλπ. Αναγκαίο επίσης είναι να παρατηρηθεί ότι η υπαγορευμένη υποχρέωση υπό των χρηστών ηθών προς την μη απόκρυψη αληθινών γεγονότων δεν μπορεί να επεκταθεί μέχρι του σημείου, ώστε να καταλήξει σε υποχρέωση του πωλητού για

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

ανακοίνωση στον αγοραστή παντός εν γένει γεγονότος σχετιζομένου προς το πωλούμενον πράγμα καθόσον λόγω της αντιθέσεως των εκατέρωθεν συμφερόντων μεταξύ πωλητού και αγοραστή επιτρέπεται η μέχρι ορισμένου ορίου αποσιώπηση ορισμένων ιδιοτήτων του πωλουμένου πράγματος, οι οποίες όμως πάντως δεν αναιρούν ή ουσιωδώς δεν μειώνουν την αξία η την χρησιμότητα αυτού (πρβλ. και αρθρ. 534).

Μεταξύ της απάτης και της δήλωσης βουλήσεως του απατωμένου αναγκαίο είναι να υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος, πρέπει δηλαδή η δια της απάτης προξενηθείσα πλάνη να υπήρξε το αίτιο που προκάλεσε τη δήλωση βουλήσεως και δι' αυτής καταρτίσθηκε η δικαιοπραξία. Μόνη η πρόθεση μη εκπληρώσεως συναφθείσης συμβάσεως δεν αρκεί να στηρίζει ακύρωση αυτής λόγω απάτης, εκτός εάν ο απατών, με πρόθεση μη εκπληρώσεως, προβαίνει στην κατάρτιση συμβάσεως, την οποία εκ των προτέρων γνωρίζει, ότι δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει.

Η έννοια της απάτης συμπίπτει κατά μεγάλο μέρος προς την έννοια της πλάνης, ούτως ώστε συνήθως να στηρίζεται ακύρωση της δήλωσης βουλήσεως τόσο εξαιτίας της πλάνης όσο και εξαιτίας της απάτης. Πλην η έννοια της απάτης είναι αφενός μεν ευρύτερα αφετέρου δε στενωτέρα της έννοιας της πλάνης. Και ευρύτερα είναι

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

μεν αυτή, καθόσον η προκληθείσα εκ της απάτης πλάνη επεκτείνεται επί των παραγωγικών της βουλήσεως αιτίων, στενοτέρα δε διότι μπορεί να υπάρξει πλάνη, μη οφειλομένη σε απάτη.

Μια άλλη διαφορά μεταξύ πλάνης και απάτης συνίσταται στο γεγονός ότι η πλάνη , για να αποτελέσει αυτή καθ' αυτήν λόγον ακυρώσεως της δικαιοπραξίας, είναι αναγκαίο να είναι ουσιώδης. Στοιχείο επομένως της απάτης δεν είναι, όπως επί πλάνης, ότι εάν ο απατηθείς γνώριζε την αληθινή κατάσταση δεν θα προέβαινε στην δήλωση βουλήσεως (*dolus causam dans*). Και εάν ακόμη ελλείψει της απάτης δεν θα ματαιονόταν μεν η κατάρτιση της δικαιοπραξίας, αλλά θα συναπτόταν υπό ευνοϊκότερους όρους κατά την υποκειμενική εκτίμηση του απατηθέντος, ο απατηθείς δε στερείται της αγωγής επί της ακύρωσης. Αλλά σε τέτοιου είδους περιπτώσεις η περί ακυρώσεως αγωγή μπορεί κατά τη κρίση του δικαστηρίου να απορριφθεί, εφ' όσον ο αντισυμβαλλόμενος ήθελε να δηλώσει αποδοχή της ελαττωματικής δικαιοπραξίας όπως θέλησε αυτήν ο απατηθείς (αρθρ 148). Επίσης είναι αδιάφορο, εάν η πλάνη εκ της απάτης είναι συγγνωστή η ασύγγνωστος. Και η ασύγγνωστος πλάνη, η οποία δημιουργήθηκε συνεπεία απάτης, παρέχει στον απατηθέντα δικαίωμα προσβολής της δηλώσεως του λόγω απάτης.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Το δικαίωμα ακυρώσεως του εξαιτίας απάτης μπορεί να συμπορεύεται και μετά της αναστροφής της πωλήσεως (άρθρον 540 επ), και διαφέρει κατά τα εξής 1) Η πρώτη ισχύει κατ' αρχήν σε κάθε είδος δικαιοπραξίας, η δεύτερη μόνο επί πωλήσεως. 2) Η πρώτη ισχύει έναντι πάντων, η δεύτερη, αφορά την ενοχική ανατροπή της συμβάσεως της πωλήσεως, μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων. 3) Επί της πρώτης είναι αναγκαία η εκ προθέσεως παράσταση ψευδών γεγονότων ή η απόκρυψη αληθινών γεγονότων να επέδρασε επί της δηλώσεως βουλήσεως του σύμφωνα με την απάτη, ενώ επί της δεύτερης αρκεί η υπόσχεση ορισμένων ανύπαρκτων ιδιοτήτων ή η απόκρυψη ορισμένων πραγματικών ελαττωμάτων του πωληθέντος πράγματος σύμφωνα με αυτήν και 4) Η άσκηση του δικαιώματος ακυρώσεως αποκλείει την αναστροφή της πωλήσεως καθότι δεν υπάρχει πλέον σύμβαση. Η άσκηση του δικαιώματος της αναστροφής της πωλήσεως αποκλείει την ακύρωση για το αντίθετο του ανωτέρου λόγου, δηλαδή ότι ο ζητών την αναστροφή αναγνωρίζει ως υπάρχουσα την σύμβαση, διαφορετικά έλκει το δικαίωμα προς αναστροφή και συνεπώς δεν δικαιούται είτε μη αναγνωρίζοντας αυτήν, να επιδιώξει την ακύρωση της.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Εάν η δήλωση βουλήσεως έχει επηρεασθεί εν μέρει μονό υπό της απάτης είναι ακυρώσιμος κατά μέρος αυτό. Η εκ της ακυρώσεως όμως προκύπτουσα ακυρότητα καταλαμβάνει ολόκληρη τη δικαιοπραξία, εάν συνάγεται ότι η εν λόγω δικαιοπραξία δεν θα επιχειρείτο χωρίς του άκυρου μέρους αυτής (άρθρον 181). Η ακύρωση εξαιτίας απάτης της αιτιώδους υπό σχετικής δικαιοπραξίας δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκην και ακυρότητα της αφηρημένης εκποιητικής, τέτοιου είδους, εκτός εάν, όπως συμβαίνει συνήθως, η απάτη επεκτείνεται και επί της τελευταίας.

Ακυρώσιμες εξ' αιτίας απάτης δεν είναι μόνο αυτές που είναι ελλειπείς. Άλλα και αυτές που είναι μη ελλειπείς λήψεως δηλώσεις βουλήσεως. Εκ τούτων οι δεύτερες (όπως λ.χ. η προκήρυξη, η αποδοχή ή αποποίηση της κληρονομιάς) είναι ακυρώσιμες, αδιαφόρως του εκ τίνος προέρχεται η απάτη. Επί των ελλείψεων όμως λήψεως δηλώσεων βουλήσεως είναι αναγκαίο να διακρίνουμε, εάν την απάτη διώκει δικαστικά αυτός που η δήλωση βουλήσεως τον αφορά, η δήλωση βουλήσεως είναι πάντοτε ακυρώσιμη. Εάν αντίθετα η απάτη ασκηθεί από τρίτο, δηλαδή προσώπου που δεν έλαβε μέρος στην δικαιοπραξία (λ.χ. μεσίτης), η ακύρωση μπορεί να ζητηθεί μόνον, εφ' όσον αυτός τον οποίο αφορά η δήλωση

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη. (άρθρο 147). Αλλά και σε περίπτωση που αυτός τον οποίο αφορά η δήλωση δεν γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την απάτη δεν αποκλείεται η ακύρωση της δηλώσεως εξαιτίας πλάνης εφ' όσον συντρέχουν προς αυτό οι νόμιμες προϋποθέσεις του άρθρου 140, δηλαδή η πλάνη είναι ουσιώδης. Ο αντιπρόσωπος αυτού που άσκησε την απάτη, δεν θεωρείται τρίτος υπό την ανωτέρα έννοια συνεπώς ο αντιπροσωπευόμενος είναι αναγκαίο να υποστεί την ακύρωση, ασχέτως του αν δεν γνώριζε ή υπαιτίως αγνοούσε την απάτη. Αντιστρόφως επί εξαπατήσεως του αντιπροσώπου, ο αντιπροσωπευόμενος μπορεί να ζητήσει την ακύρωση, εφ' όσον πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 214 και 215, σύμφωνα με τα οποία τα ελαττώματα της βουλήσεως κλπ. κρίνονται κατ' αρχήν εκ του προσώπου του αντιπροσώπου. Επί εμμέσου αντιπροσωπεύσεως, εάν την απάτη διώκει δικαστικά ο αντιπρόσωπος, ο απατηθείς αντισυμβαλλομένος μπορεί να ακυρώσει την δικαιοπραξία έναντι αυτού. Εάν αντίθετα την απάτη άσκησε ο αντιπροσωπευόμενος, αυτός δε μπορεί να θεωρηθεί τρίτος υπό την έννοια του άρθρου 147, διότι συμμετέχει στη δικαιοπραξία κι όμως δεν λαμβάνεται ως νομικό σύνολο αλλά ως οικονομικό.

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

Εάν η απάτη προκλήθηκε από μη συμβαλλόμενο τρίτο, ουδεμία σημασία έχει η γνώση ή η εξ αμελείας άγνοια αυτού τον οποίο αφορά η δήλωση εφ' όσον κάποιος, εκτός απ' αυτόν προς τον οποίο η δήλωση, απέκτησε αμέσως δικαίωμα από τη δήλωση (άρθρον 147). Ως άλλος υπό την ανωτέρω έννοια μπορεί να νοηθεί π.χ. επί συμβάσεως υπέρ του τρίτου του οποίου έγινε η σύμβαση, καθόσον αυτός αποκτά αμέσως δικαίωμα εκ της συμβάσεως. Επίσης επί συμβάσεως αναδοχής ξένου χρέους, αυτός που δε συμμετέχει στην σύμβαση ο αρχικός οφειλέτης, εφ' όσον αυτός απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του αμέσως δυνάμει της ανωτέρω συμβάσεως. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η ακύρωση μπορεί να γίνει κατά αυτόν αμέσως από της δικαιοπραξίας το δικαίωμα του οποίου αποκτήσαντος, εφ' όσον αυτός γνώριζε η όφειλε να γνωρίζει την απάτη, μη αποκλειόμενης σε αυτή τη περίπτωση της ακυρώσεως έναντι αυτού προς τον οποίο αφορά η δήλωση, εφ' όσον και αυτός γνώριζε η εξαιτίας του αγνοούσε την απάτη.

II. Αυτός που απατήθηκε δικαιούται κατά το άρθρο 149 μαζί με την ακύρωση να ζητήσει και ανόρθωση κάθε άλλης ζημίας, την οποία τυχαία υφίσταται κατά τις διατάξεις περί αδικοπραξιών (άρθρον 914 επ.). Δια των περί αδικοπραξιών μάλιστα διατάξεων μπορεί ενδεχομένως να επιτευχθεί και η ανατροπή της

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

δικαιοπραξίας, στις οποίες περιπτώσεις το δικαίωμα προς ακύρωση του απατηθέντος σύμφωνα με τα άρθρα 156 και 157 αποσβεσμένο, δεδομένου, ότι το δικαστήριο έχει την ευχέρεια κατά τον άρθρον 297, εκτιμώντας κατ' ιδίαν περιστάσεις, αντί της επιδικάσεως χρηματικής αποζημίωσης, να διατάξει την αποκατάσταση της προηγουμένης καταστάσεως, δηλαδή της καταστάσεως, η οποία θα υφίστατο αν μεσολαβούσε η απάτη και διότι ο χρόνος παραγραφής της εξ αδικοπραξίας απαιτήσεώς του είναι μακρότερος της αποσβεστικής προθεσμίας του δικαιώματος ακυρώσεως (πρλβ. αρθρ. 937 σε συνδιασμό προς το άρθρο 157) . Εννοείται ότι ενώ η ακύρωση έχει εμπράγματη δύναμη η καταδίκη σε αποκατάσταση της προηγουμένης καταστάσεως έχει ενοχική μόνον, συνεπώς τέτοιου είδους αποκατάσταση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον, εφ' όσον το πράγμα υφίσταται ακόμα αυτούσιον, δεν έχει εκποιηθεί σε τρίτον κτλ.

Η εξ αδικοπραξίας αποζημίωση μπορεί κατά κάποια γνώμη να έχει ευρύτερες συνέπειες από αυτές της ακυρώσεως της δικαιοπραξίας και αυτό διότι για μεν την ακύρωση ανατρέπεται η δικαιοπραξία, οδηγεί συνάμα και στην αποζημίωση του αρνητικού της συμβάσεως διαφέροντος, αφού κατά τη βούληση του ακυρούντος η σύμβαση θεωρείται ως μηδέποτε καταρτισθείσα, στο

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

οποίο εξ αδικοπραξίας αποζημίωση ο απατηθείς ανάγκαιο να αποκατασταθεί στην οποία ακριβώς κατάσταση θα βρισκόταν, εάν τα ψευδή παρασταθέντα σε αυτόν γεγονότα ήταν αληθινά, συνεπώς η αποζημίωση του συνίσταται εδώ στην εκπλήρωση της συμβάσεως, σε αποκατάσταση άρα του θετικού της συμβάσεως διαφέροντος . Αυτό όμως δεν είναι καταρχήν σωστό , διότι η κατά το άρθρον 297 αποκατάσταση της προηγούμενης καταστάσεως δεν σημαίνει αποκατάσταση της συμβατικής τέτοιου είδους, αλλά της ζημίας, η οποία θα προέκυπτε αν δεν λάμβανε χώρα η απάτη, χωρίς καμμία σύμβαση θα καταρτιζόταν ή θα καταρτιζόταν υπό άλλους όρους, αποκατάσταση επομένως όχι του συμφέροντος εκπληρώσεως (θετικού) αλλά από τη κατάρτιση της συμβάσεως (αρνητικού). Εάν όμως ο απατηθείς συμφωνά με το οποίο άρθρο 149 εδ. 2 δικαίωμα δείχνει ότι εμμένει στην σύμβαση ή η απάτη αποτελεί συγχρόνως και παράβαση συμβατικής υποχρέωσης, όπως λ.χ. όταν ο πωλητής αποσιωπά υπάρχον ελάττωμα ή ελλειπή συνομολογηθείσα ιδιότητα του πωληθέντος πράγματος, μπορεί να ζητηθεί το διαφέρον εκπληρώσεως (αρθρ. 543). Σε περίπτωση συμφωνά με την οποία η σύμβαση ελλείψει της απάτης δεν θα ματαιονόταν αλλά θα καταρτιζόταν υπό επωφελέστερους για τον απατηθέντα όρους, το διαφέρον συνίσταται στην διαφορά μεταξύ

ΑΚΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΞΙΑΣ ΛΟΓΩ ΑΠΑΤΗΣ

των δυσάρεστων για τον απατηθέντα όρων, υπό τους οποίους η σύμβαση καταρτίσθηκε και εκείνων, υπό τους οποίους θα καταρτιζόταν εάν δεν εμπεριεχόταν η απάτη.

III. Δια μόνης της δηλώσεως του απατηθέντος προς τον αντισυμβαλλόμενο του, ότι προσβάλλει την δήλωση του, ως συνεπεία απατής, δεν προκύπτει άμεση μεταβολή στη νομική κατάσταση, καθισταμένη άκυρη η δήλωση αυτή, αλλά η μεταβολή αυτή επέρχεται κατόπιν δικαστικής απόφασης, συνεπεία αγωγής του απατηθέντος ή των κληρονόμων αυτού (αρθρ.154), κατά του άλλου συμβαλλομένου απευθυνόμενης, επί μονομερούς.

Συνέπεια της ακυρώσεως είναι ότι η ακυρωθείσα δικαιοπραξία εξομοιούται με την άκυρη δικαιοπραξία, επιφυλασσομένων όμως των δικαιωμάτων αυτών που αποκτήθηκαν από την ακυρωθείσα σύμβαση με καλή πίστη τρίτων εμπραγμάτων δικαιωμάτων (άρθρ.184). (Βλ. σχετικά Δημητρίου Μπόσδα Αρεοπαγίτη στην Εφημερίδα Ελλήνων Νομικών τόμος 16 σελ. 547)